

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^E JAARGANG

WOENSDAG 15 APRIL 1936

No. 1059

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

*Redactie-adres: Pieter de Hoeweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.*

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

Blz.

HET ONTWERP-GIROWET door Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart	274
Het vastelasten-ontwerp en zijn consequenties door Mr. J. Wilkens	276
Het succes van het Kabinet-Van Zeeland door Dr. H. M. H. A. van der Valk	279
De Noord-Atlantische passagiersvaart door C. Vermey	280
Steenkolen — Beschouwingen over 1935 II (Slot)	282
De Indische middelen over December en het jaar 1935	284
AANTEKENINGEN:	
Spoorwegen in België en Nederland in 1934	286
MAANDLIJFERS:	
Overzicht van de Indische middelen	287
ONTVANGEN BOEKEN	288
STATISTIEKEN	289—292
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten.	

14 APRIL 1936.

Wijzigingen in de positie van onze geldmarkt vallen over deze korte berichtswEEK niet te vermelden. Er is nog steeds veel geld, waarvoor moeilijk een rendabele plaatsing te vinden is. Het disconto voor drie-maands bankaccepten blijft 1⁴/₁₆ pCt. Call, voor zoover te plaatsen, ¼ pCt. Prolongatie 1¼ pCt.

* * *

Ook op de wisselmarkt speelden zich geen gebeurtenissen van belang af. De koersschommelingen waren niet groot, dank zij de bemoeiingen achter de schermen om de koersen van Ponden, Francs en Dollars onderling in verband te houden, wat deze week niet veel moeite kostte. Ponden bleven gedurende de geheele week ca. 7.27%; Dollars trokken een fractie aan en kwamen op 1.47%. £/\$ 4.94%. De Fransche Franc ca. 9.70%. Hieruit ziet men, dat men den £/Frs. koers op ca. 74.95 heeft vastgehouden. \$/Frs. 15.17%. Belga's 24.91. Zwitsersche Francs iets vaster 47.95—48.—. Peseta's nog steeds 20.11. Canadeesche Dollars 1.46%. Argentijnsche Pesos 40%.

Op de termijnmarkt waren de zaken slechts van geringen omvang. Ponden levering over 1 maand bleven 1 c. boven contant. Drie-maands Ponden waren een fractie lager te krijgen; zij noteerden 5¼ p. agio. Dollars op latere levering waren lager dan de vorige week; 1-maands 3³/₁₆, 3-maands 1⁵/₁₆ p. opgeld.

Op de goudmarkt was het stil; de prijzen liepen terug. Baren levering Londen werden tenslotte op f 1.648 gedaan. Levering Amsterdam noteert f 1.647%. Eagles 2.50½, Sovereigns 12.26, Gouden Tientjes 10.15. Marken banknoten onveranderd 39 c., Marken zilver 43½.

HET ONTWERP-GIROWET.

Bij Koninklijke Boodschap van 11 Februari jl. is ingediend een wetsontwerp tot het vaststellen van „regelen betreffende de taak der openbare lichamen met betrekking tot het betalingsverkeer zonder gereed geld, met inbegrip van de daarmede verband houdende werkzaamheden”, kortweg bekend als het Ontwerp-Girowet. Dit wetsontwerp heeft blijkens het op 1 April uitgebrachte Voorloopig Verslag in de Tweede Kamer heel wat oppositie gevonden.

Het zwaartepunt der nieuwe regeling is gelegen in de artikelen 2—6 van het ontwerp. Art. 1 geeft aan den Posthèque- en Girodienst een nieuwen wettelijken grondslag, waardoor de bestaande toestand vrijwel niet wordt gewijzigd. Daarentegen behelzen de verdere artikelen van het ontwerp in navolging van de voorstellen van het in 1933 door de Commissie-Heldring uitgebrachte rapport een regeling, krachtens welke aan het Rijk een beslissende macht wordt gegeven over de verdere ontwikkeling en de gestie der gemeentelijke girodiensten. De belangrijkste bepalingen van de voorgestelde regeling zijn de volgende.

Voor de oprichting van een gemeentelijken girodienst zal in den vervolge Koninklijke goedkeuring worden vereischt. Deze mag slechts geweigerd worden, indien de verlening daarvan in strijd met de wet of het algemeen belang zoude zijn. Ook de reeds bestaande gemeentelijke girodiensten zullen met inachtneming van een zekeren overgangstermijn goedkeuring behoeven voor de voortzetting van hun bedrijf.

Bij de verlening van de goedkeuring moeten door de Kroon voorwaarden worden gesteld betreffende den aard der werkzaamheden, de heffing van rechten, de belegging der gelden, de deelneming aan het interlocale en internationale betalingsverkeer en de aan den Posthèque- en Girodienst voor diens bemoeiingen te betalen vergoedingen. Verder kunnen in elk bijzonder geval nog andere voorwaarden worden gesteld, waaromtrent het ontwerp niet nader in bijzonderheden treedt, zoodat op dit punt aan de Kroon algeheele vrijheid is gelaten. De voorwaarden eener vergunning kunnen tijdens den looptijd daarvan worden aangevuld of gewijzigd, terwijl een eenmaal verleende vergunning bij niet-naleving der gestelde voorwaarden of in geval van wijziging der omstandigheden tusschentijds bij gemotiveerd besluit kan worden ingetrokken.

Zoowel met betrekking tot den Rijksdienst als tot de gemeentelijke girodiensten wordt in het wetsvoorstel uitdrukkelijk bepaald, dat over girosaldi geen rente mag worden vergoed. Voor het Rijk beteekent dit een bestendiging van de geldende practijk, terwijl het ten aanzien van de gemeentendiensten, die wel rente plegen te vergoeden, een novum is.

Voorts zal vanwege de Ministers van Binnenlandse Zaken en Financiën toezicht op de gemeentelijke girodiensten worden geoefend volgens regelen, door de Kroon vast te stellen, terwijl het ontwerp tenslotte een verbodsbepaling bevat tegen oprichting van gemeenschappelijke girodiensten door twee of meer gemeenten en tegen deelneming van gemeenten in door of vanwege anderen opgerichte girodiensten.

Men ziet uit het bovenstaande, dat de gemeentelijke girodiensten na aanneming van het aanhangige ontwerp practisch geheel afhankelijk zullen zijn geworden van het Rijk. Op den belangenstrijd tusschen het Rijk en de Gemeenten, die zich ten aanzien van enkele punten voordoet, willen wij hier niet nader ingaan; deze is voor den buitenstaander over het geheel weinig interessant. Wel echter rijzen bij de regeling van het giroverkeer enkele principieele vragen, welke de overweging waard zijn.

De girodiensten verschaffen aan het publiek een ruilmiddel, dat zich wel in vorm, maar niet in wezen onderscheidt van gemunt geld en bankpapier. Niet voor alle betalingen kan men dit giraalgeld bezigen.

Er zijn gebieden, waarop gemunt geld en bankpapier de uitsluitend gebruikte geldsoorten zijn, terwijl op andere gebieden het giraalgeld de voornaamste rol speelt. Wanneer nu een girodienst geld in den vorm van munten of bankpapier van zijn rekeninghouders aanneemt en een meer of minder belangrijk deel daarvan op korten termijn uitleent of in effecten belegt, zoo leidt het optreden van den girodienst op analoge wijze als dat van circulatiebank en depositobanken tot een vermeerdering van de totale hoeveelheid geld in circulatie. Dan toch worden enerzijds de girosaldi als geld gebezigd, terwijl anderzijds de tegenwaarde daarvan tot een veelal zeer aanzienlijk percentage opnieuw in de circulatie terugkeert. De geldcirculatie vermeerderd dus met het volle bedrag der girosaldi onder aftrek van de bedragen, welke de girodiensten zelf in den vorm van gemunt geld of bankpapier als kas aanhouden. Er zijn nog andere wijzen, waarop het giraalgeld tot vermeerdering van de totale geldcirculatie kan leiden, doch daarop willen wij thans niet nader ingaan teneinde het betoog niet noodeloos te compliceeren.

Voor den totalen geldsomloop is het onverschillig, of een gemeente via een eigen girodienst de geldcirculatie doet toenemen, dan wel of zij ditzelfde zou doen door uitgifte van eigen gemeentelijke munten of gemeentelijk papiergeld. Deze laatste geldsoorten mogen de gemeenten niet in omloop brengen in verband met de bepalingen van Munt- en Bankwet, maar indien zij het wèl mochten, zoo zou de werking daarvan met betrekking tot de totale geldquantiteit in wezen geen andere zijn dan die van de creatie van gemeentelijk giraalgeld.

Nu is men het er, naar wij meenen, thans algemeen over eens, dat de voorziening van het ruilverkeer met gemunt geld en bankpapier geschieden moet van uit één centraal punt en dat de regelen, volgens welke deze geldvoorziening moet plaatsvinden, dienen te worden vastgesteld door het Rijk. Of de thans geldende regeling in allen deele voldoet aan de eischen, die aan een rationeele geldvoorziening gesteld mogen worden, is een vraag, die wij in het kader van dit artikel gevoegelijk buiten beschouwing kunnen laten. In dit verband gaat het om de tegenstelling „centralisatie of decentralisatie der geldvoorziening” en deze vraag is voor de muntvoorziening reeds sinds eeuwen en voor de uitgifte van bankpapier in den loop der 19de eeuw in eerst bedoelden zin beantwoord. Het beginsel van centralisatie is voor deze beide geldsoorten aanvaard, en volkomen terecht aanvaard, aangezien de regeling van den geldsomloop een zaak is van algemeen belang en als zoodanig aan den Rijkswetgever moet worden toevertrouwd.

Het ware volkomen onjuist om thans voor de Gemeenten het recht te gaan opeischen tot uitgifte van eigen munt of eigen papiergeld. Wanneer men zich eenmaal op dit standpunt stelt en het beginsel van centralisatie der geldvoorziening aanvaardt, zoo moet men dit, consequent doorredeneerend, niet beperken tot munt en bankpapier, doch het ook op het giraalgeld toepassen.

Dit behoeft geenszins te beteekenen, dat men de creatie van alle buiten het Rijk en de centrale bank omgaande en niet ten volle door munt of bankpapier gedekt giraalgeld zou moeten verbieden; dit ware in de gegeven omstandigheden met het oog op de zeer omvangrijke bedragen aan giraalgeld, die hun ontstaan te danken hebben aan de particuliere banken, moeilijk uitvoerbaar en het zou ook niet noodig zijn. Maar wèl vloeit uit den eisch tot centralisatie van de geheele geldvoorziening voort, dat de richtlijnen, volgens welke het giraalgeld in omloop mag worden gebracht, worden vastgesteld door hetzelfde orgaan, dat zulks ook met betrekking tot munt en bankpapier doet, dus door het Rijk.

Het is een vraag van doelmatigheid, of het Rijk de zorg voor de naleving van juiste beginselen van

geldvoorziening zelf ter hand wil nemen, dan wel deze wil opdragen aan een aan rechtstreeksche staatsinvloeden onttrokken centrale bank. Onzes inziens verdient nog altijd het laatste aanbeveling. Steeds echter zal op den voorgrond moeten staan, dat het beginsel van centralisatie der geldvoorziening wordt in acht genomen.

Aan dit richtsnoer zullen alle maatregelen op het gebied der geldvoorziening getoetst moeten worden. Een blik op de feiten leert, dat een werkelijk gecentraliseerde geldvoorziening nog lang niet in allen deele is doorgevoerd. Wij herinneren slechts aan de aanzienlijke bedragen aan giraalgeld, die in het particuliere bankwezen hun ontstaan vinden en waarop de centrale bank wel eenigen, maar onzes inziens niet voldoende invloed vermag uit te oefenen. Er valt op dit gebied nog veel te verbeteren en er moet nog een langen weg bewandeld worden, voordat het einddoel eener volledige centralisatie zal zijn bereikt.

* * *

Toetst men nu aan het bovenstaande betoog de beginselen van het ontwerp-Girowet, zoo komt het ons voor, dat de daarin voorgestelde machtsvergroting van het Rijk over de gemeentelijke girodiensten volkomen gerechtvaardigd is, omdat zij ligt in de lijn van grootere centralisatie van de zorg voor de geldvoorziening. Wel bestaat ook thans reeds controle van hooger hand op de gemeenten, en de tegenstanders van het ontwerp, die in het Voorloopig Verslag aan het woord waren, wijzen in dit verband op het toezicht van Gedeputeerde Staten en op het vernietigingsrecht van de Kroon. Deze vorm van toezicht van het hogere op het lagere overheidsorgaan is echter een heel wat minder effectieve dan die, welke uit het ontwerp zal voortvloeien; zij werkt veel minder snel en draagt niet de voordeelen der centralisatie, die het ontwerp biedt.

Niet slechts met het oog op den omvang der totale geldcirculatie, doch ook met betrekking tot de uitzettingen der gemeentelijke girodiensten schijnt ons controle van uit een centraal punt gewenscht. Voor zoover deze diensten de hun toevertrouwde gelden grotendeels doorgeven aan de gemeente zelve, welke hen in het leven riep, krijgen de uitzettingen een zeer eenzijdig karakter. De liquiditeit van den girodienst wordt daardoor afhankelijk van de credietwaardigheid van de betrokken gemeente. Wanneer deze in tijden van beroering op geld- en kapitaalmarkt in twijfel wordt getrokken, rijst het gevaar, dat de rekeninghouders hun tegoed opvragen, hetgeen de gemeente in acute moeilijkheden kan brengen. Eenige verscheidenheid in de uitzettingen is daarom zeer gewenscht, evenals bij de centrale bank en bij de particuliere banken. Het voorgestelde centrale toezicht komt ons daarom ook met betrekking tot dit punt gerechtvaardigd voor.

Op grond van een en ander schijnt ons derhalve het beginsel eener centrale controle op de gemeentelijke girodiensten alleszins aanvaardbaar. Alleen zal het bij de uitvoering daarvan raadzaam zijn om de centrale bank, die in het kader van onze geldvoorziening bedoeld is als hoogste leiding gevend orgaan, in de zaak te betrekken teneinde de noodige eenheid in de te volgen beginselen te verkrijgen; daarvoor een vorm te vinden zal niet moeilijk zijn.

Nu wordt in het Voorloopig Verslag tegen het ontwerp aangevoerd, dat de gemeentelijke girodiensten tot dusverre nog weinig belangrijk zijn geweest en dat de neiging tot oprichting van nieuwe girodiensten bij de gemeentebesturen niet van dien aard is, dat invoering van Rijksvergunning en Rijkscontrole gewettigd zou zijn.

De Regering had de aanvoering van dit argument gemakkelijk kunnen voorkomen door mededeeling van enkele cijfers met betrekking tot den omvang der plaatselijke girodiensten. Wij laten hieronder eenige

gegevens van den Posthèque- en Girodienst en van het Amsterdamsche Girokantoor volgen:

Jaar	Posthèque- en Girodienst				Girokantoor Amsterdam			
	Aantal rek. p. 31 Dec. X 1000	Tegoed p. 31 Dec. X f. 1.000.000,-	Waarvan op naam v. particulieren X f. 1.000.000,-	Totaal omzet X f. 1.000.000,-	Aantal rek. p. 31 Dec. X 1000	Saldo te-goed v. particulieren X f. 1.000.000,-	Totaal omzet X f. 1.000.000,-	Waarv. v. r. Gem. bedr. onderl. X f. 1.000.000,-
1920	33	95	31	4.859	10,1	4,9	1.248	225
1930	168	119	83	11.612	42,7	30,2	1.888	256
1931	185	157	112	11.979	46,8	27,0	2.095	319
1932	204	170	128	11.491	48,7	40,1	2.045	332
1933	224	189	135	11.910	51,4	28,5	1.783	219
1934	245	197	147	13.236	53,8	26,2	1.773	221

Bovenstaande staat toont, dat het in dezen niet gaat om een verschijnsel van ondergeschikte betekenis. Behalve te Amsterdam kan volgens het Voorloopig Verslag voorshands nog slechts te Arnhem, Bussum en Zaandam van een omvangrijk plaatselijk giroverkeer worden gesproken. Het aantal gemeentelijke girodiensten is dus nog niet groot, maar wat niet is, kan nog komen en dan schaaft het niet om ook daarvoor klaar te staan met een controle-apparaat, dat reeds in de huidige omstandigheden gewenscht moet worden geacht.

* * *

Ook het verbod van rentevergoeding over giro-saldi heeft tot oppositie aanleiding gegeven. Voor de gemeentelijke girodiensten wordt daarin een geëigend middel gezien om deze voor het publiek aantrekkelijk te maken en om daardoor aan den dienst zelf ruime middelen te verschaffen, die ten deele weder aan de kasgeldvoorziening der gemeente ten goede komen.

De toelichting tot het ontwerp is op dit punt zeer kort. Met verwijzing naar het rapport-Heldring wordt in de Memorie van Toelichting opgemerkt: „Lettende op den aard van de girodiensten, moet, ook naar het oordeel van ondergeteekenden, rentevergoeding door deze instellingen, vooral in de tegenwoordige omstandigheden, als ongewenscht worden aangemerkt.”

Deze toelichting is door haar kortheid weinig bevredigend. Uitvoeriger was de commissie-Heldring, die op blz. 39, v.v. van haar rapport de rentevergoeding veroordeelde, omdat daardoor de girodiensten het terrein van het zuivere betalingsverkeer zouden verlaten en tot beleggingsinstellingen zouden worden, hetgeen niet haar taak, doch die der banken is; bovendien achtte zij het, mede uit liquiditeitsoverwegingen, verkeerd om door rentevergoeding kasgelden ten behoeve der gemeenten aan te trekken.

Deze argumenten missen onzes inziens doorslaande betekenis. Dat er een natuurlijke taakverdeling zou zijn tusschen giraal geld creëerende depositobanken en girodiensten, achten wij met het Voorloopig Verslag voor betwisting vatbaar; beide groepen van instellingen bestrijken voor een deel hetzelfde terrein en wat aan de eene wordt toegestaan, behoeft aan de andere niet te worden verboden, wanneer overigens goede regelen van liquiditeit in acht worden genomen.

Ook ons komt het ongewenscht voor, dat de gemeenten haar girodiensten tot depositobanken zouden doen uitgroeien, omdat zij daardoor zichzelf belasten met risico's, die in bewogen tijden gevaarlijk kunnen worden. Maar tusschen het erkennen van dit gevaar en het verbieden van alle rentevergoeding ligt nog een groote afstand. Liquiditeitsgevaar kan worden voorkomen door een afdoende controle, gebaseerd op regelen van beproefde bankpolitiek; verbod van rente betekent, dat men een nuttig instituut geheel afschaft, alleen omdat het, op verkeerde wijze toegepast, wel eens tot wantoestanden kan leiden.

De rentevergoeding over girosaldi toch kan in de toekomst een nuttig hulpmiddel blijken voor de nivellering der conjunctuurgolven in het economisch leven. De Overheid zou immers deze rentevergoeding kunnen bezigen om in tijden van hausse, waarin het particuliere bedrijfsleven met medewerking der banken neiging tot overdreven creditexpansie pleegt te vertoonen, gelden aan te trekken, die dan slechts ten deele dienen te worden belegd en welke wegtrekking uit het particuliere bedrijfsleven daar een temperenden invloed op de hausse zou uitoefenen. Daartegenover zou dan in depressieperioden de rentevergoeding stopgezet kunnen worden met de bedoeling om een terugvloed van geld van de girodiensten naar elders te bevorderen.

Verwezenlijking van deze gedachte zou uiteraard niet een vaste, doch een wisselende rentevergoeding over girosaldi vereischen. Voor de vaststelling van renteveranderingen zou zeggenschap van de centrale bank over het tijdstip, waarop, en de mate, waarin zij moeten plaats vinden, zeer gewenscht zijn, ten einde tezamen met de discontopolitiek der centrale bank een systeem van rentepolitiek te verkrijgen ter beïnvloeding van de conjunctuur. Meer dan een onderdeel van een rationeele conjunctuurpolitiek kan zulk een manipuleering van de creditrente op girosaldi en van het bankdisconto niet zijn; men zou de beteekenis der rente voor het conjunctuurverloop overschatten, wanneer men de verwachting koesterde alleen langs dezen weg tot nivellering der conjunctuurgolven te kunnen geraken. Maar in de goede richting eener conjunctuurstabilisatie gaat men toch met een politiek van wisselende rente wél.

Daarom komt het ons niet verstandig voor thans een algeheel verbod van rentevergoeding in de wet vast te leggen. Beter ware het om het voorstel in dier voege te veranderen, dat aan de Kroon de bevoegdheid wordt gegeven om na raadpleging van de centrale bank, of — beter nog — onder goedkeuring van deze laatste, telkens de rente op girosaldi bij den Rijksdienst en bij de gemeentelijke diensten vast te stellen. Dan heeft men het instrument in handen, dat in de toekomst gebezigd zal kunnen worden voor het zoeven vermelde doel.

* * *

Alles tezamen genomen, wil het ons voorkomen, dat het hoofdbeginsel van het aanhangige wetsontwerp, t.w. zeggenschap van het Rijk over de ontwikkeling van de gemeentelijke girodiensten, aanvaardbaar is. Veel zal ook hier op de uitvoering aankomen. Van bijzondere beteekenis schijnt het ons, dat deze centralisatie der Overheidsgirodiensten wordt ingeschakeld in een algemeen systeem van rationeele geldvoorziening. Daartoe bestaat bij aanvaarding van het ontwerp de mogelijkheid.

Niet juist schijnt ons daarentegen het verbod van rentevergoeding. Dit verbod beteekent uit een oogpunt van conjunctuurpolitiek een stap achteruit. Wij hopen daarom, dat op dit punt de door ons aangegeven wijziging in het ontwerp zal worden aangebracht en dat de beslissing, of, en zoo ja, hoeveel rente op girosaldi zal worden vergoed, zal worden gelegd in handen van de Regeering en van De Nederlandsche Bank.

G. M. V. S.

HET VASTE-LASTEN-ONTWERP EN ZIJN CONSEQUENTIES.

Het gewijzigde vaste-lasten-ontwerp bevat verschillende verbeteringen, waarvan het vrij laten van de kapitaalmarkt voor nieuwe hypotheeken wel de voorname is.

Voor credieten op langen termijn, en voor goedkoop crediet in het bijzonder, zijn kapitaalsvrijheid en rechtszekerheid nu eenmaal conditiones sine qua non: wie het nog niet wist heeft het in het laatste

halfjaar kunnen constateeren. Men kan eens in de honderd jaar misschien met een beroep op den rechtsregel, dat nood wet breekt een knoop van onontwaaarbaar geworden economische verhoudingen in eens doorhakken, maar noch het ongewenschte gebruik van een bijl, noch het vallen van spaanders kan worden voorkomen door te knutselen aan het eeuwenoude, ragfijn geconstrueerde raderwerk van ons Burgerlijk Recht.

Uit de Memorie van Antwoord begrijpen wij, dat verdere experimenten op dit gebied achterwege zullen blijven; gelukkig, want devaluatie van de munt moge erg zijn, maar de tegenwoordige meer en meer gebruikelijke devaluatie van het recht komt in wezen neer op denzelfden maatregel, maar dan zonder de eventuele voordeelen voor den export.

Het oorspronkelijke vaste-lasten-ontwerp accepteerde de realiteit van twee zaken, welke toch niet anders dan populaire politiek-economische waardenbeelden waren, nl.:

1o. de meening, dat de bereikbare aanpassing van de huren niet genoegzaam langs normalen weg verkregen zou worden, en

2o. de meening, dat de hoge hypotheekrente de voornaamste oorzaak was van de moeilijkheden der huiseigenaren en dat wettelijke verlaging zonder veel bezwaar in dit euvel kan voorzien.

Mogelijk handelde men welbewust aldus, in de hoop, dat onze parlementaire fabriek tegelijkertijd zou produceeren het enige goede en effectieve doch minder populaire crisismedicijn te dezer zake: nl. de verlaging der opgedreven overheidslasten voor bestaande gebouwen.

Waarschijnlijk zou elke Regeering, die niet bereid zou zijn geweest een offer aan den waan van den dag te brengen, politiek gesteund zijn, maar het is o.i. toch jammer, dat de Regeering zelfs in deze langdurig voorbereide Memorie van Antwoord, waarvan de gewijzigde huurbepalingen feitelijk een erkenning inhouden van het inzicht, dat men in dezen het beste niets doet, geen gegevens verstrekt omtrent de plaats gehad hebbende huurdaling in alle huurklassen. Want alvorens in deze materie te gaan ingrijpen mag men toch eigenlijk wel precies de gegevens kennen, welke men wil gaan ordenen.

Alle bekende gegevens echter wijzen eerder in de richting van een veel te snelle daling van de huren, dan op een al te trage aanpassing op dit gebied. Volgens de verslagen van den Hoofdinspecteur van de Volkshuisvesting ging de aanbouw van nieuwe woningen de laatste jaren in een veel sneller tempo dan de behoefte noodig maakte. Logisch gevolg van het snel toenemende woningaanbod: huurverlaging, eerst in de duurere, geleidelijk ook in de goedkoopere en goedkoopste huurklassen.

Te Amsterdam bijv. geven de cijfers van den Gemeentelijken Woningdienst betreffende leegstaande woningen het volgende beeld:

Van f	2.50 t/b. 1)	f	4 2)	Eind Nov.	Eind Aug.	Eind Nov.
				1934	1935	1935
				Aantal	Aantal	Aantal
				344	643	884
"	208.—	"	250 3)	256	452	541
"	250.—	"	300	232	546	702
"	300.—	"	350	558	1159	1255
"	350.—	"	400	1535	1847	1752
"	400.—	"	450	1506	1519	1483
"	450.—	"	500	1100	956	899
"	500.—	"	600	1002	870	769
"	600.—	"	700	515	498	461
"	700.—	"	800	232	272	252
"	800.—	"	1000	217	311	330
"	1000.—	en hooger p. j.		366	459	447
Totaal				7863	9532	9795

1) Tot beneden. 2) Per week. 3) Per jaar.

Te Rotterdam stonden op 3 Jan. 1936 in de huurklassen van f 2.50 tot f 5.— per week zelfs niet minder dan 2783 woningen leeg.

Het woningapparaat in Nederland is meer dan groot genoeg en wie op zijn woningbudget moet bezuinigen, kan in iedere huurklasse beneden de zijne een iets bescheidener woonruimte vinden. Daarom kan op dit oogenblik iedere wettelijke regeling der huren alleen maar onheil brengen en verwarring stichten, zooals blijkt uit de pogingen daartoe.

Het oorspronkelijk ontwerp immers bevatte een regeling, welke feitelijk in de onteigeningswet thuisbehoorde onder een nieuw hoofdstuk, waarbij de schadeloosstelling geen enkel verband hield met de geleden schade.

Deze fout heeft men in de gewijzigde regeling blijkbaar willen vermijden, maar nu kan men zich bij de bestudeering daarvan weer niet onttrekken aan het gevoel in de Armenwet te zijn verzeild geraakt. En hoeveel werk zal de nieuwe regeling verschaffen aan onze kantonrechters, wier aantal juist aanmerkelijk geslonken is tengevolge van de althans op het stuk der rechtsbedeeling (toch geen onheilige zaak!) flink doorgezette bezuiniging.

Het is natuurlijk een belangrijk ding, dat er in Nederland zoo goed als geen krotwoningen bestaan en dat er zooveel woningruimte beschikbaar is, doch daaruit volgt, dat elke verdere forceering van huurdaling een zoodanige debâcle teweeg zal brengen op het gebied der woningfinanciering, dat men inderdaad ten dezen geen bijzondere maatregelen meer van noode heeft.

Integendeel, voorloopig zal alle energie gericht moeten zijn op een aanpassing van de in verhouding tot de gedaalde huren te zwaar drukkende overheidslasten als erfpachtscanon, straatbelastingen en dergelijke en het is uitermate jammer, dat de Memorie van Antwoord juist op dit punt teleur stelt.

Want, voor zoover de crisis op gebied van het onroerend goed abnormale afmetingen aanneemt, zijn het uitsluitend de overheidslasten, welke daarvoor verantwoordelijk moeten worden gesteld.

De hypotheekrente immers was kort voor den oorlog ongeveer 5 pCt. en is dat nu nog; alleen in de inflatiejaren vlak na den oorlog is zij vrij belangrijk hooger geweest (6 à 6½ pCt.). Ook de bouwkosten van huizen zijn thans eerder lager dan vlak vóór den oorlog. Alleen de overheidslasten zijn zoodanig gestegen — en toen de huren reeds belangrijk begonnen te dalen is er dikwijls nog een flinke schep bovenop gedaan — dat in de huur van een moderne arbeiderswoning op erfpacht te Amsterdam volgens den directeur van den woningdienst, Ir. Keppler, is begrepen een bedrag van *f 3 à f 3.50 per week aan overheidslasten tegen f 0.75 in 1908*. Dit is toch afdoende; in de overheidslasten en nergens anders kan men verlichting van lasten zoeken.

Voor hoeveel middenstandszaken is bijv. de eenige jaren geleden ingevoerde straatbelasting te Nijmegen de druppel geweest, die de emmer deed overloopen.

Wanneer men nu het kwaad niet in den wortel aantast, maar op het stuk van verlaging der overheidslasten alleen onder allerlei voorbehoud eenige verschuiving van lasten in het vooruitzicht stelt, gelijk door Mr. Rooy is betoogd, dan blijft in het ontwerp alleen over de hypotheekrenteverlaging tot 4¼ pCt. ten gunste der huiseigenaren en ten koste van pandbriefhouders.

„De tegemoetkoming in de rente tot 4¼ pCt., resp. 5½ pCt., heeft in de praktijk uit een oogpunt van lastenverlichting voor de huiseigenaren nagenoeg niets te beteekenen”, meent het Bondsorgaan der Huiseigenaren.¹⁾

Dat klinkt bijna verbijsterend, gezien de ontelbare keeren, waarop op dit aambeeld is gehamerd, zoodat hypotheekrenteverlaging zelfs een der meest gangbare politieke paradepaardjes was geworden!

Naar ruwe schatting staat er bij de hypotheekbanken op dit oogenblik nog wel voor *f 700 à 750.000.000*

aan leeningen uit, welke meer dan 4¼ pCt. rente doen; voornamelijk 5 en 5½ pCt., maar ook nog een groot bedrag 5½ pCt. De eigenaren, die deze renten moeten betalen, ontvangen toch althans eenige en soms niet onbelangrijke verlichting in hun exploitatiekosten.

Men heeft het wel juist geaacht dat de aandeelhouders der hypotheekbanken voor de gedwongen renteverlaging der hypotheeken zouden opkomen. De hypotheekbanken zetten echter niet het geld van hun aandeelhouders op hypotheek uit, maar dat van de pandbriefhouders; men zou dus moeten beginnen met het aandeelenkapitaal der banken te laten opvragen. En dat terwille van de huiseigenaren, onder wie zich toch ook verscheidene bevinden, die eenvoudig met 80 tot 100 pCt. van anderen geleend geld in de goede jaren met weinig of geen eigen kapitaal een hooge rente hebben gemaakt, doch nu het getij gekeerd is nog niet eens tevreden zijn, dat de Regeering hen tegemoet wil komen op de ruggen van hun eigenlijke geldschietters, de pandbriefhouders.

Nu de rekening toch wettelijk aan anderen gepresenteerd kan worden, adviseert de Nederlandsche Bond van Huis- en Grondeigenaren aan de Regeering om de hypotheekrente nog maar wat lager te stellen, wat voor hypotheekbanken geen bezwaar kan zijn, aangezien de marge tusschen hypotheek- en pandbriefrente toch te ruim genomen wordt.²⁾

Ter adstructie van dit betoog verzuimde de Bond over te leggen een lijst van koersen waartegen de pandbrieven tegenwoordig ter beurze worden verhandeld en hij verzuimde ook een opsomming te geven van hypotheekbanken, wier aandelen in den laatsten tijd alleen maar meer met toebetaling van de hand kunnen worden gedaan. Elke ondersteuning van de geponeerde stelling ontbreekt trouwens, en daartoe had deze hypotheekbankkundige Bond ook zeker bezwaarlijk kunnen wijzen op het feit, dat de groote meerderheid der hypotheekbanken het niet verantwoord heeft geacht over 1935 eenig dividend uit te keeren en dat het geheel beschikbaar houden van de winst voor sommige harer niet voldoende is om de noodige voorzieningen tegen geleden of te verwachten verliezen te treffen, zoodat de reserves reeds aangesproken moesten worden.

Vooropstellende dat wij persoonlijk voor afwijking van de normale wegen niets gevoelen, meenen wij hier nog eens te moeten herhalen het vroeger betoogde, dat het lager stellen van de hypotheekrente te eenen male uitgesloten is, wil men de intrinsieke waarde van den goeden pandbrief niet nog verder aantasten. Practisch immers wordt lang geen marge van 0.75 pCt. door de hypotheekbanken bereikt, daar heel wat leeningen lager rente doen dan 4¼ pCt. Zoo vermeldt bijv. een hypotheekbank, die terecht in haar verslag niet de *bedongen* rente opgeeft, doch de *werkelijk ontvangen* rente, dat meer dan 10 pCt. van de leeningen *lager* rente afwerpt dan 4¼ pCt.

Wanneer na eventuele aanneming van het wetsontwerp de effectieve (niet de papieren!) rente marge inderdaad 0.7 pCt. zal zijn, dan zal het ons hard meevallen.

Ongetwijfeld is deze marge bij verschillende hypotheekbanken dan nog grooter dan zij thans is, doch daartegenover staat, dat sommige andere banken (Friesch-Hollandsche Hypotheekbank 0.85, Friesch-Groningsche Hypotheekbank 0.82, Arnhemsche Hypotheekbank 0.78, Nederlandsche Hypotheekbank 0.77, Zuid-Hollandsche Hypotheekbank 0.76, enz.) door deze rentegelijkschakeling zich een vermindering van winstcapaciteit moeten laten welgevallen, waarvoor de Regeering blijkbaar de verantwoording in dezen tijd wel op zich durft te nemen.

Wij hopen van ganscher harte, dat de Regeering daarin niet te optimistisch zal blijken te zijn, doch wij mogen hierbij nog eens wijzen op de gevaren en

¹⁾ 21 Maart 1936.

²⁾ N.R.Crt. 8 April 1936, Ochtendblad C.

onbillijkheden, welke inhaerent zijn aan het ingrijpen in privaatrechtelijke verhoudingen. Den hypotheekbanken, die tijdig gezorgd hebben voor een winstmarge, welke haar hopelijk in staat zullen stellen aan de verliezen van dezen tijd zonder Regeeringshulp het hoofd te bieden, wordt een gedeelte van hare winstbronnen afgenomen, wat wel een merkwaardige waardeering lijkt voor een financieel beleid, gericht op het verschaffen van de grootst mogelijke zekerheid aan pandbriefhouders en van de grootst mogelijke waarborgen voor aandeelhouders tegen het spook der volstorting van het opvraagbare gedeelte der aandelen op een ongelegen moment. Voor het beleid der huiseigenaren geldt mutatis mutandis hetzelfde en hun request zou o.i. dan ook heel wat aan kracht en waardigheid hebben gewonnen, indien betoogd was, dat men den huurder de verantwoordelijkheid voor zijn huurcontract maar zelf moest laten dragen, den huiseigenaar voor zijn daden eveneens, en de hypotheekbanken ook, doch dat dan verlaging van overheidslasten een gebiedende eisch is.

Het zal echter moeite kosten om tot dit juiste standpunt terug te keeren, nu men daarvan steeds verder afwijkt en geneigd is overal de saneerende werking van individueele deconfitures tegen te gaan, alsof dit streven niet tot een collectief bankroet moet leiden.

Aanvankelijk is ten dezen wel de meest juiste methode gevolgd en daar, waar een groep (het eerst de landbouw) al te groote schade dreigde te lijden, aan het bedrijf als zoodanig uit de publieke kas steun verleend. Maar toen deze methode catastrophaal voor de publieke kas dreigde te worden, aangezien steeds nieuwe en grootere groepen steun behoefden, is men de debiteuren gaan steunen ten koste van de crediteuren (crisispachtwet; het instellen van niet voor realisatie door den crediteur vatbare teeltbewijzen in den tuinbouw, waardoor de feitelijke waarde van het onderpand eenvoudig aan het verhaal van den crediteur werd onttrokken; de maatregelen van het crisislandbouwhypotheekenbesluit; de executiewet van 9 Febr. l.l.; de nog aanhangige crisislandbouwhypotheekwet en de pachtwet). Daardoor werd slechts een verplaatsing van de moeilijkheden verkregen naar de crediteuren en daarvan kan men op zijn best verwachten een niet al te onredelijke wettelijke distributie van dikwijls absoluut niet door de crisis veroorzaakte misère.

En nu zouden wij in het nu eenmaal gevolgde systeem de omslachtige huurbepalingen en de crediet schokkende, maar tenminste aan diverse huiseigenaren eenige verlichting brengende renteverlagingsbepalingen misschien nog hebben willen aanvaarden, indien slechts met ingang van 1 Juli a.s. de werkelijke vaste lasten, nl. de gemeentelijke lasten op onroerend goed en erfpachtscanon met 20 pCt. zouden worden verlaagd, gelijk in het oorspronkelijk ontwerp voorzien.

De verlaging der overheidslasten is zooveel beter te motiveeren dan de hypotheek- en pandbriefrenteverlaging en van zooveel grooter belang, dat, wanneer men nu eenmaal de pandbrieven tot 4 pCt. wil verlagen, men dan ook maar tot verlaging van de obligaties der gemeenten tot 4 pCt. had moeten overgaan, indien langs den normalen en meest gewenschten weg door bezuiniging op de uitgaven geen sluitende budgetten verkregen kunnen worden.

De verbintenissen van den Staat jegens zijn schuldeischers zijn door den Grondwet gewaarborgd, maar dat wil toch niet zeggen, dat de Staat ook alle verbintenissen van elke gemeente waarborgt. Het publiek vat het zoo ook niet op. De obligaties van den Staat worden blijkens de beurskoersen toch nog wel iets anders gewaardeerd dan bijv. de obligaties van Amsterdam of Rotterdam.

Welke reden kan er dan zijn, om, wanneer men nu eenmaal aan de houders van pandbrieven een offer voor de crisis vraagt, hetzelfde offer niet te vragen

aan de houders van gemeenteobligaties?

Voor het crediet van de gemeenten, die deze bevoegdheid zouden noodig hebben, is een dergelijke maatregel natuurlijk niet bevorderlijk, evenmin als dit voor de hypotheekbanken het geval is geweest, maar wij vragen ons toch af, als men het nu zoo verstandig vindt om de burgers elkanders lasten te laten dragen, waarom dan de reële lastenverlaging verdoezeld moet worden.

Dan nog iets. Bij het koopen van erfpachtperceelen gaan de bouwers uit van een zekere huur, welke men van het daarop gebouwde kan maken en de Gemeente berekent in de erfpachtscanon o.a. de rente, welke zij betalen moet van de geldleeningen, opgenomen voor de grondaankopen. Nu bevordert de Overheid op alle denkbare manieren huurverlaging, de gemeenten hebben haar leeningen voor het grondbedrijf reeds geconverteerd, maar de erfpachtscanon is niet alleen niet verlaagd, maar de eigenaren zijn nog met Straat- en Brandverzekeringsbelasting extra belast. Is het onder deze omstandigheden nu wel erg kloeke politiek om de deugd der aanpassing voor de huiseigenaren en de hypotheekhouders te prediken, doch de verlaging van den erfpachtscanon bij de nieuw te scheppen armenzorg ten bate van noodlijdende gemeenten onder te brengen?

* *

Een juiste aanpassingspolitiek wordt de Regeering niet gemakkelijk gemaakt, nu Zij van het Parlement weinig steun ontvangt bij de uitvoering van diverse dringend noodige bezuinigingsplannen.

Maar is dat wel voldoende reden om diverse wetten te gaan maken, die geleidelijk de gezonde grondslagen van ons hypotheekbank-, spaarbank- en levensverzekeringsbedrijf ondermijnen en de persoonlijke verantwoordelijkheid van den zelfstandigen Nederlander voor zijn daden wegnemen? ¹⁾

Het moge alles in overeenstemming met den geest des tijds zijn, maar het afwijken van de juiste principes heeft een volkomen funeste uitwerking. Men ziet dat het beste aan de houding der huiseigenaren. Eerst geeft de Regeering hun het executiewetje met beperking van hun aflossingsverplichtingen ten koste hunner crediteuren en nu zij ook nog renteverlaging zullen ontvangen, zijn zij daarmee op geen stukken na voldaan en wenschen ten koste van verzekerden, spaarders en pandbriefhouders een afboeking op de hoofdsommen. Waar moet dat heen? Hebben de hypotheecaire crediteuren in de boomperiode van het onroerend goed tijdens en na den oorlog, in de inflatieperiode van vóór 1924, soms een bijschrijving op hun vorderingen gehad?

Toch kan men het hun bezwaarlijk erg kwalijk nemen, want wanneer men de huurders in den waan brengt, dat zij op kosten van de huiseigenaren wel wat goedkooper kunnen wonen dan economisch verantwoord is, waar is dan het eind?

Al kleedt men het nog zoo voorzichtig in, dergelijke wettelijke maatregelen hebben toch volkomen onberekenbare gevolgen. Neem bijv. eens een fabriek, die voor haar bedrijf verschillende winkels huurt, ten

¹⁾ Dit beteekent volstrekt niet, dat wij tegenstander zouden zijn van het juist door de hypotheekbanken zelve ingestelde controle-organen of van een door de Regeering overvogen Staatstoezicht. Integendeel, in de tegenwoordige maatschappij lijkt ons ook voor het hypotheekbankbedrijf het behoud van zoo waardevolle en nuttige zaken als vrijheid en persoonlijke verantwoordelijkheid niet meer mogelijk zonder zoodanig orgaan. Ieder misbruik van de vrijheid, (men denke aan de beruchte affaire van de Veenammer Hypotheekbank!) elke onverantwoordelijke houding tegenover pandbriefhouders, moet in samenwerking met het bedrijf zelf kunnen worden tegengegaan en liefst voorkomen. Gelukkig dat daartoe met enkele eenvoudige maatregelen kan worden volstaan.

einde ze weder te onderverhuren. De onderhuurders zullen misschien van den kantonrechter huurverlaging krijgen, maar de fabriek kan, wanneer zij niet noodlijdend is, tegenover de huurverlagingen geen enkele compensatie krijgen, omdat zij slechts onderverhuurster en geen eigenaresse is.

Tegelijk met de Memorie van Antwoord op het vastelastenontwerp is die op de Landbouwhypothekenwet verschenen. Deze wet zal, ondanks executiebeperking en ondanks eventuele renteverlaging volgens het vastelastenontwerp, nog eens de mogelijkheid openen om landbouwhypotheken tot zoodanig bedrag terug te brengen, dat rente en c.q. aflossing tezamen 5 pCt. van de gebruikswaarde niet te boven gaan. Dat is dus al een aantasting van de hoofdsommen, welke de Regeering met klem beweert af te wijzen! Waar blijft dan het vertrouwen, grootmacht van de samenleving, voorwaarde voor alle kapitaalvorming, voor alle sparen, voor alle crediet, ook voor dat van den Staat?

Dat huurders zich moeten bekrimpen, huiseigenaren hun te zwaar verhypothekerd vermogen verliezen, hypotheekbanken in ernstige moeilijkheden¹⁾ komen, het is alles heel erg en men moet doen wat men kan om dat alles tot het strikt onvermijdelijke te beperken.

Maar als men niet radicaal ophoudt het Recht te devalueeren, dan is er o.i. geen sprake van dat men straks zal kunnen bedwingen de geesten, welke men heeft opgeroepen.

En alle zelfwerkzame krachten ten goede heeft men intusschen verlamd.

Mr. J. WILKENS.

¹⁾ Aangezien de Minister van Justitie bij de behandeling van het executiewetje toegezegd heeft in ieder geval een noodregeling te maken als neergelegd in art. 5 van het Vastelastenontwerp, behoeft het zoo'n vaart niet te loopen. Maar deze regeling is als complement van het executiewetje ook wel dringend noodzakelijk en daarbij is inderdaad *periculum in mora*. Moge de Minister derhalve met het tot stand brengen van deze regeling niet wachten, tot tijdens de deliberatieën over het vastelastenprobleem eenige hypotheekbanken bezwaken zijn, uitsluitend tengevolge van de haar door de wet opgelegde beperkingen in haar rechten tegenover haar debiteuren.

HET SUCCES VAN HET KABINET-VAN ZEELAND.

„La Dévaluation Belge. Une opération délicate, parfaitement réussie.” Prof. Baudhuin.

„La Dévaluation Belge. Une opération aussi délicate que décevante.” Henri Michel.¹⁾

„En het Belgische volk, waar toch zooveel pit in zit, zooveel energie, met zijn cultuur van eeuwen nauw verbonden aan Noord-Nederland, met zijn langen lijdensweg in den loop der historie, mag nu de wrange vruchten plukken van een politiek van onmacht en desperaatheid.”

„Er moest gebroken worden met de deflatie, en wat is nu het eind? Men heeft zelf bitter weinig bereikt en de verwarring in de wereld vergroot.”

Prof. Dr. H. W. C. Bordewijk.²⁾

„De stand van onze munt is tegenwoordig steviger dan op elk ander oogenblik van onze geschiedenis. Onze kolonie heeft ruimschoots profijt getrokken uit de gezamenlijke economische maatregelen, die wij getroffen hebben. Zonder tegenspraak kan gezegd worden dat het herstel daar nog sprekender is geweest dan in het moederland.”

Het Regeeringsverslag van 4 April jl.

Ziedaar in een paar citaten, chronologisch gerangschikt, de meening over het resultaat van de economische en monetaire politiek van de Regeering Van Zeeland. Grooter tegenstelling is welhaast niet denkbaar. Opmerkelijk is, dat het de buitenlanders (H. Michel en Prof. Bordewijk) zijn, die de devaluatie

¹⁾ Uitgegeven bij de Imprimerie du Palais (Parijs 1936).

²⁾ „Het geld na den wereldoorlog” (W. E. J. Tjeenk Willink; Zwolle 1936. Prijs f 0.60).

scherp becritiseeren en de gunstige gevolgen er van ontkennen. En bij het doorbladeren van onze persuitknipsels over België constateeren wij, dat ook de groote pers in ons land in het algemeen over de Belgische devaluatie weinig goeds heeft gezegd. Het moet helaas van ons hart, dat men hier te lande de verschijnselen weinig objectief heeft bestudeerd en men herhaaldelijk een onjuiste voorstelling van den toestand heeft gegeven. Men bracht bepaalde *fragmenten* uit het economisch leven van België naar voren om daarmee te bewijzen, hoe ongunstig de devaluatie wel had gewerkt.¹⁾ En de gunstige verschijnselen die er waren zouden wel spoedig verdwijnen, zoodra de lichten van de wereldtentoonstelling voor goed gedoofd zouden worden.

Hoe geheel anders is de ontwikkeling geweest! Op het eind van den zomer was er in België een kleine inzinking te constateeren, maar na de sluiting van de wereldtentoonstelling is — rekening houdende met seizoeninvloeden — het herstel verder voortgeschreden, zoodat Minister Van Zeeland de periode, waarvoor hem volmachten waren verleend, kon afsluiten in een toestand, die wel aanzienlijk verschilde van de economische en monetaire situatie in Maart 1935.

De resultaten, die de Regeering Van Zeeland heeft bereikt, zijn niet naar waarde te schatten, indien men zich niet realiseert, hoe de toestand toen was. Het probleem, waarvoor België stond, was niet van technisch-monetairen aard, zooals o.a. Prof. Bordewijk meent. Deze fout wordt herhaaldelijk gemaakt en vormt een bron van voortdurend misverstand. „Nous luttons contre une situation économique menaçante, contre une situation bancaire tragique”, schrijft oud-Minister Gutt²⁾. In onze studie over de deflatieperiode hebben wij dit punt zeer uitvoerig behandeld, zoodat wij er hier niet verder op behoeven in te gaan. De sociale en politieke spanningen in België waren slechts uitingen van dit probleem. De vertrouwensfactor heeft op het einde van de deflatieperiode een belangrijke rol gespeeld, omdat er toen een wisselwerking bestond tusschen de economische factoren enerzijds en de sociale en politieke factoren anderzijds. Hoofdzaak was het economische probleem, nl. de onmogelijkheid om de rentabiliteit van het bedrijfsleven te herstellen doordat de prijs- en kostenverhoudingen volkomen verwrongen bleven; daardoor raakte ook het bankwezen in de knel.

Wij leggen hierop nogmaals den nadruk, omdat de kern van dit vraagstuk precies dezelfde is als in ons land. Het verschil komt pas in de tweede plaats, nl. hoe het zich naar buiten openbaart, d.w.z. op financieel, politiek en sociaal gebied. Het is volkomen waar, dat verschillende personen ook thans nog beweren, dat de crisis in België opgelost had kunnen worden door verdere deflatie, maar wij hebben, noch in gesprekken, noch uit geschriften ooit een bevredigende uiteenzetting vernomen, hoe het aanpassingsproces dan in werkelijkheid volbracht had moeten worden. En is het niet typeerend, dat men ook in ons land wel vaak het alternatief deflatie of devaluatie stelt, maar dat men in den laatsten tijd tevergeefs zoekt naar een kundige uiteenzetting, hoe het probleem in ons land moet worden opgelost zonder devaluatie van de munt of zonder devaluatie van het contractenrecht, zooals men het reeds noemt om van aantasting van hoofdsommen nog maar te zwijgen.

In België was devaluatie een economische noodzakelijkheid geworden. Dat was inderdaad betreu-

¹⁾ Dit was vooral het geval met de prijsstijging, waarvan men de nadeelen voortdurend onderstreepte zonder dat men liet uitkomen, dat deze prijsstijging juist de werkloosheid sterk verminderde. Men wees voortdurend op de gedaalde koopkracht der arbeiders en vergat, dat in ons land precies hetzelfde gebeurde, omdat de loonen hier sterker daalden dan de kosten van levensonderhoud. Het verschil tusschen beide landen was echter, dat de totale loonsom (het bedrag, dat de arbeiders gezamenlijk verdienen) in Nederland daalde en in België steeg.

²⁾ Pourquoi le Franc Belge est tombé.

renswaardig, maar men diene zich te realiseeren hoe de toestand geworden zou zijn, indien er niet gedevalueerd was. Economisch een verdere achteruitgang met stijgende werkloosheid, omdat het bankwezen zou zijn ineengestort, hetgeen vooral in een land als België het bedrijfsleven volkomen verlamd zou hebben. Bovendien zou het bezit van de spaarders zijn aangetast. Dit bezit leek kort vóór de devaluatie nog veilig, maar was het niet meer¹⁾. Het bankwezen en de spaarbanken stonden op springen.

Terecht werd er daarom in de verklaring van de Regeering van 29 Maart 1935 op gewezen, dat Zij er van overtuigd was, „dat de krachtadige, snelle en besliste uitvoering van het programma het land uit de stoffelijke en zedelijke ontreddeering, waarin het zich bevindt, zal redden.” Hierin is de Regeering Van Zeeland geslaagd. Indien men niet alleen het Verslag, dat de Regeering aan het einde van de volmachtenperiode aan het Parlement heeft uitgebracht, doorleest, maar ook de feiten bestudeert²⁾, dan moet men er wel van overtuigd zijn, dat Minister Van Zeeland zijn taak tot een goed einde heeft gebracht.

De prijsstijging heeft de prijs- en kostenrelaties weer op een gezondere basis gebracht, daardoor is de industriele productie gestegen en de werkloosheid sterk gedaald. Het bankwezen en de andere financieele instellingen zijn uit de dreigende moeilijkheden geraakt en bevinden zich weer in een gezonde positie, mede omdat het vertrouwen is teruggekeerd. De begroting over 1935 is van een aanvankelijk tekort van ruim Frs. 900 miljoen nagevoel in evenwicht; de prijsstijging en de omzetvermeerdering hebben het vraagstuk van de vaste lasten voor een belangrijk deel opgelost; de toestand in den Landbouw is verbeterd; kortom, de voortdurende achteruitgang is tot staan gekomen en heeft plaats gemaakt voor een aanzienlijke verbetering. Het best kan dit nog geïllustreerd worden door de daling van de werkloosheid; ter vergelijking stellen wij naast de Belgische ook de Nederlandsche cijfers³⁾:

	Aantal gecontroleerde werklozen in België	Aantal geheel werklozen in Nederland ⁴⁾
Maart 1935	273.000	418.000
Maart 1936	163.000	465.000
Daling	110.000	Stijging 47.000

Met de verbetering van den economischen toestand is ook de politieke en sociale rust teruggekeerd en ook dit feit moet niet onderschat worden; indien men daarmede den toestand in Frankrijk en Nederland vergelijkt, dan springt dit gunstige resultaat wel zeer in het oog. En is het juist, zooals Prof. Bordewijk stelt, dat de Belgische devaluatie de verwarring in de wereld vergroot heeft? Voor zoover men alleen naar het goudblok kijkt, zou men dat misschien kunnen beweren, hoewel de moeilijkheden daar reeds lang bestonden; de Belgische devaluatie heeft het proces waarschijnlijk versneld. In de meeste landen buiten het goudblok heeft het herstel zich sedertdien verder voortgezet, hetgeen ook blijkt uit de verbetering in den wereldhandel, die juist door deze landen is teweeggebracht. Bovendien is het Pond Sterling sedert de depreciatie in 1931 nog nooit zoo stabiel geweest als in de afgelopen 12 maanden.

Dit zijn feiten, die vaststaan en die de titel van

¹⁾ Dit feit wordt bijv. over het hoofd gezien door den heer Michel, die o.i. ook op andere punten zeer aanvechtbare conclusies trekt. Volledigheidshalve wijzen wij er op, dat wij ons ook niet geheel met het betoog van Prof. Baudhuin kunnen vereenigen.

²⁾ Het Regeeringsverslag geeft een zeer goeden indruk van de verbetering van den economischen toestand; het legt echter te veel nadruk op hetgeen bereikt is.

³⁾ Deze cijfers kunnen niet met elkaar vergeleken worden. Zij dienen echter om de beweging te laten zien. In België sterke daling van de werkloosheid, die volgens het Regeeringsverslag nog grooter is dan uit deze cijfers blijkt, in Nederland daarentegen aanhoudende stijging, rekening houdende met seizoensinvloeden.

⁴⁾ Cijfers over Februari.

dit artikel rechtvaardigen. Men versta ons echter wel. Een erkenning van het succes van de Regeering-Van Zeeland impliceert niet, dat Zij alle moeilijkheden heeft opgelost. Wij hebben reeds het vorige jaar er op gewezen, dat het evenwicht in de Belgische volkshuishouding door devaluatie was verbeterd, doch dat voor een volledig herstel nog andere voorwaarden vervuld moeten worden. Er bevinden zich in het economisch leven van België nog verschillende zwakke plekken, zooals bijv. de kapitaalmarkt, de overheidsfinanciën, enz. Bovendien zitten er in de opleving gedeeltelijk geforceerde elementen, zooals bijv. het bouwbedrijf. Het is niet zeker, of de sterke verbetering op dit gebied zich zal voortzetten. Aan den anderen kant zijn er nog gebieden, waarop nog een aanmerkelijke expansie mogelijk is (bij den uitvoer en de industrie van kapitaalgoederen).

Tenslotte moet men nog met een belangrijke factor rekening houden. Het gunstige resultaat van het kabinet-Van Zeeland is ook een gevolg van de verbetering van de internationale conjunctuur. Het herstel van den wereldhandel op het einde van 1935 heeft ook den Belgischen uitvoer gestimuleerd; de stabiliteit van Pond en Dollar heeft België voor nieuwe moeilijkheden gespaard. De Regeering Van Zeeland heeft waarschijnlijk met het oog op deze gunstige verschijnselen de oorspronkelijke devaluatie met 28 pCt. — er was eerst een marge gelaten tusschen 25 en 30 pCt. — thans wettelijk vastgelegd. Daarmede is België weer tot den gouden standaard teruggekeerd. Psychologisch is dit feit zonder twijfel van betekenis; ingeval van een verdere depreciatie van Pond of Dollar kan het echter tot een nieuwen druk op de volkshuishouding leiden. Of het succes van het kabinet-Van Zeeland bestendig zal worden, hangt daarom voor een groot deel van de ontwikkeling van de internationale handels- en monetaire betrekkingen af. Minister Van Zeeland heeft op economisch gebied — in tegenstelling met de verhoudingen op internationaal politiek gebied — den wind mee gehad.

v. d. V.

DE NOORD-ATLANTISCHE PASSAGIERSVAART.

In de maand Februari zijn, zooals bekend, besprekingen gevoerd, eerst in Londen en vervolgens te Parijs, tusschen de verschillende leden der z.g. North Atlantic Conference naar aanleiding van het besluit der Cunard White Star Line om de in den loop dezer maand in de vaart te brengen „Queen Mary”, als „cabin class” schip te exploiteeren.

Tot goed begrip zij erop gewezen, dat de Conferentie de tarieven voor de „Queen Mary” aanvankelijk stelde op \$ 255, d.w.z. \$ 7 beneden het vigerend minimumtarief voor kajuitschepen en \$ 15 beneden de minimum-eersteklas tarieven zooals deze bijv. golden voor de „Normandie”. Tegen deze tariefstelling tekenende de Norddeutscher Lloyd verzet aan. De kwestie werd aan arbitrage onderworpen en krachtens het vonnis der arbiters moest het minimum-tarief voor de „Queen Mary” worden gesteld op \$ 262, waardoor het gebruikelijk verschil van \$ 8 tusschen de tarieven der eerste klas en de kajuitklasse gehandhaafd bleef. Vervolgens ontstonden meningsgeschillen met andere lijnen, met name in Duitschland en Italië, waar men zich op het standpunt stelde, dat, zolang schepen als de „Bremen”, „Europa”, „Conte di Savoia” en „Rex” krachtens de conferentie-bepalingen bij de eersteklas-schepen bleven ingedeeld, het even onjuist als onbillijk zou zijn de „Queen Mary” plotseling als kajuitschip te beschouwen en... te classificeeren.

Toen het der Engelsche maatschappij duidelijk werd, dat haar voornemen inzake classificatie der „Queen Mary” bij de overige passagierslijnen op Noord-Amerika zeer ernstig verzet ontmoette, dreigde zij haar lidmaatschap van de conferentie op te zeggen. Het gevolg eener dergelijke opzegging zou zijn geweest het ontketenen van een tarieven-oorlog. Immers moest met reden worden verwacht, dat de maat-

schappijen met minder moderne schepen op een eventueel uittreden der Cunard White Star Line zouden hebben geantwoord met een tariefverlaging. Gedurende vier dagen werd in Londen met gesloten deuren tusschen de direct-belanghebbenden onderhandeld. Het tafereel toonde in verschillende opzichten een treffende gelijkenis met de welhaast beruht geworden politieke bijeenkomsten der groote mogendheden. Ook hier een waas van geheimzinnigheid, zittingen met gesloten deuren, sensationeele berichten over diepgaande meningsverschillen, die, tenzij ter elfder ure een wending ten goede intreedt, tot een formeelen breuk moeten leiden. De typische sfeer was ditmaal in Londen tijdens de bijeenkomst der afgevaardigden ter conferentie wel in sterke mate aanwezig. Pessimistische en optimistische berichten en beschouwingen wisselden elkander af. Allen verklaarden om strijd, dat geen poging onbeproofd mocht worden gelaten om een conflict te vermijden, maar dat de taak en de problemen waarvoor men zich geplaatst zag, zóó ingewikkeld en zóó vele waren, dat er heel wat stuurmanskunst en beleid noodig zou zijn om tot een allen bevredigende oplossing te komen. Indien men bedenkt, dat bijna vijftig afgevaardigden uit Engeland, Amerika, Frankrijk, Duitsland, Italië, Nederland, België en Scandinavië ter conferentie in Londen aanwezig waren, kan men zich van de verscheidenheid der desiderata een beeld vormen.

Na vier dagen vergaderen waren de gedelegeerden blijkens een mededeeling in één der Engelsche bladen „worn out”. Een officieele, door Reuter gedane mededeeling, luidde: „Wij zijn nog niet tot eenig besluit gekomen, doch verwacht mag worden, dat in de bijeenkomst in Parijs overeenstemming zal worden bereikt.” Men ziet, de spanning was er! Kreeg het Bestuur der Cunard White Star Line zijn niet, dan dreigde uittreding van dit belangrijk lid uit de Conferentie en daarmee de chaos. Handelende men daarentegen in overeenstemming met de wenschen der Engelsche reederij, dan zouden de overige leden hunnerzijds op tariefwijzigingen aandringen.

Men bereidde zich op min of meer ingrijpende om niet te zeggen sensationeele wijzigingen voor, totdat de zitting te Parijs, die een vrij vlot verloop had, plotseling — althans voor de niet-ingewijden — de oplossing van „het conflict” bracht. En, al weder passend in de sfeer waarin deze bijeenkomst werd gehouden — Parijs heet niet ten onrechte „la ville lumière” — bleek de lang verbeide oplossing te zijn „simple comme bonjour”. Men schafte eenvoudig de benaming „eersteklas”-schepen af en verving haar door „cabinships”, d.w.z. schepen met kajuitklasse. What's in a name? En men ontwierp een nieuwe „indeeling”, omvattende achttien klassen, waarin zeventig transatlantische passagiersschepen zijn „ondergebracht”.

Volledigheidshalve volgen hieronder bijzonderheden omtrent de indeeling der verschillende schepen:

- Groep 1: „Normandie” en „Queen Mary”,
 „ 2: „Bremen” en „Europa”,
 „ 3: „Empress of Britain”,
 „ 4: „Ile de France”,
 „ 5: „Majestic” en „Berengaria”,
 „ 6: „Aquitania” en „Leviathan”,
 „ 7: „Paris” en „Columbus”,
 „ 8: „Manhattan”, „Washington”, „Champlain”, „Saturnia” en „Vulcania”,
 „ 9: „Britannic”, „Georgic” en „Statendam”.
 „ 10: „Deutschland”, „Hamburg”, „Hansa” en „New York”,
 „ 11: „Lafayette”,
 „ 12: „Empress of Australia”, „Reliance”, „Kungsholm”, „Duchess of Atholl”, „Duchess of Bedford”, „Duchess of Richmond” en „Duchess of York”,
 „ 13: „Rotterdam”, „Carinthia” en „Franconia”,

- Groep 14: „Gripsholm”, „De Grasse”, „Laconia”, „Laurentic”, „Samaria”, „Scythia” en „St. Louis”,
 „ 15: „Caledonia”, „Transylvania”, „Berlin”, „California”, „Cameronia”, „Tuscania” en „Lancastria”,
 „ 16: „Montcalm”, „Montclare” en „Montrose”,
 „ 17: „Veendam” en „Volendam”,
 „ 18: „Athenia”, „Letitia”, „Andania”, „Antonia”, „Alaunia”, „Ascania”, „Aurania”, „Ausonia”, „General von Steuben”, „Stuttgart”, „Bergensfjord”, „Stavangerfjord”, „Frederik VIII”, „Drottningholm”, „President Harding” en „President Roosevelt”.

Het stemt tot voldoening, dat de belangentegenstelling, die een oogenblik tot een conflict dreigde te leiden, in gemeen overleg is overbrugd. Men kan zich echter moeilijk onttrekken aan den indruk, dat de berg een muis heeft gebaard. In *wezen* is er niet zoo veel veranderd. De „service”, accommodatie, enz., om het even of men die „first” dan wel „cabin class” noemt, is precies dezelfde. Ingrijpende tariefwijzigingen hebben niet plaats gevonden en het zou ons niet verbazen indien enkele „worn out” gedelegeerden aan het slot der zittingen de verzuchting zouden hebben geslaakt „tant de bruit pour une omelette!”.

Er heerscht thans weer vrede in de kringen der transatlantische passagierslijnen. Totdat? Ja, totdat wellicht Italië, dat immers naar verluidt aan het etiket „eersteklas” boven „kajuitsklasse” de voorkeur geeft en dat overweegt de snelheid zijner schepen op te voeren, dan wel totdat Amerika, dat al evenzeer plannen schijnt te koesteren om „super”-schepen te bouwen, wellicht roet in het eten komen gooien. Want er schuilt wel degelijk gevaar in het bouwen van steeds gigantischer en sneller oceanreuzen. Gevaar, omdat ook hierdoor chauvinistische gevoelens worden aangewakkerd en met staatssteun schepen worden gebouwd welke grootte, snelheid en luxe hen tot moeilijk met winst te exploiteeren objecten stemmen. Geheel anders is de positie der Holland-Amerika-Lijn wat den bouw van het zusterschip der „Statendam” aangaat. Een dergelijk schip vormt een „actief” in tegenstelling met de moderne „greyhounds” als „Normandie” en „Queen Mary”, welke rendabiliteit vooralsnog in hooge mate twijfelachtig is.

Het transatlantisch passagiersvervoer heeft overigens in het afgelopen jaar eenige uitbreiding ondergaan. Zoo vervoerde de Holland-Amerika-Lijn in beide richtingen tezamen in 1935: 12.322 passagiers tegen 10.393 passagiers in 1934. Het totale aantal door de gezamenlijke lijnen in 1935 van Europa naar Noord-Amerika vervoerde passagiers bedroeg 497.694, zijnde circa 35.000 of 7.6 pCt. meer dan het jaar tevoren. De z.g. French Line (Compagnie Générale Transatlantique) boekte den grootsten vooruitgang, t.w. 54.080 passagiers tegen 42.604 in 1934. In hoever deze voorsprong, die aan het in de vaart brengen van de „Normandie” is te danken, zal kunnen worden gehandhaafd, moet natuurlijk worden afgewacht. De ervaring leert, dat de massa zich voelt aangetrokken tot de nieuwste „snufjes”, een verschijnsel, waaraan de zucht naar sensatie niet vreemd is. Men heeft dit, om een recent voorbeeld te gebruiken, gezien bij het in de vaart brengen van de „Bremen” en „Europa” van den Bremer Lloyd en het lijkt allerminst onwaarschijnlijk, dat de „Queen Mary” binnenkort tot favoriet geproclameerd wordt. Ook de Hapag kreeg haar deel van de verkeersteming; het aantal passagiers steeg met 6835, d.w.z. 17 pCt., tot 47.066. De Cunard White Star Line vervoerde 134.362 passagiers, zijnde rond 16.000 passagiers of 13.5 pCt. meer dan in 1934, terwijl de Bremer Lloyd een stijging van 7775 passagiers of 11.9 pCt. (totaal 73.071 passagiers) boekte.

Hoe bevredigend deze stijging overigens op zichzelf beschouwd is, moet men zich toch afvragen of zij den voortgezette bouw van steeds kostbaarder,

grooter en sneller passagiersschepen wettigt. Het moge al waar zijn, dat op deze wijze met een geringer aantal schepen wekelijksche diensten door de betreffende lijnen kunnen worden onderhouden, de rendabiliteitsfactor — men denke alleen maar aan rente op de enorme kapitalen en afschrijvingen — lijkt vooralsnog een onbekende grootheid. Veel rationeeler lijkt dan ook de opzet onzer nationale lijn, die wars van praalzucht en allerminst bereid mede te doen aan den hierboven geïncrimineerden wedloop, zorgvuldig overlegt, welk type schip voor hare speciale doeleinden het meest geschikt en rendabel is. Zij kan, dunkt ons, straks met hare beide vlaggeschepen, die een eigen categorie passagiers trekken, de toekomst met vertrouwen tegemoet treden.

Intusschen moet men hopen, dat de labels voorschijns ongewijzigd blijven. Wij reizen geen eerste klas meer maar verblijven — en blijven voorloopig ook liefst — in de kajuitsklasse.

C. VERMEY.

STEENKOLEN — BESCHOUWINGEN OVER 1935.

II (Slot).

Frankrijk.

Reeds in ons overzicht over 1934 hadden wij een verbruiksvermindering van 800.000 ton te melden, die het totaalcijfer over 1934 op 71.8 miljoen ton bracht. In 1935 zette zich deze vermindering nog in sterkere mate door, nl. met 3.7 miljoen ton tot op 67.9 miljoen ton, het laagste cijfer van de laatste twaalf jaren. De eigen productie daalde ook aanmerkelijk, zooals uit het volgend staatje blijkt:

	1935	1934
kolen	47.106.827 ton	48.638.239 ton
cokes	3.893.590 "	4.100.784 "
briketten	5.944.046 "	5.991.502 "
	56.944.463 ton	58.730.525 ton

Het aantal arbeiders, dat eind 1934 nog 230.894 bedroeg, liep terug tot 222.694 eind 1935.

Hierbij dient echter rekening gehouden te worden met het feit, dat het Saargebied veel kolen produceerde en ook flink verbruikte. In 1934 verbruikte Frankrijk 4.4 miljoen ton Saarkolen, dus eigen kolen, sinds 1 Maart 1935 daarentegen 2.3 miljoen ton, die als invoer gelden. Daar vandaan komt dan ook voor het grootste gedeelte de verhoging van het Fransche importcijfer, dat er als volgt uitziet:

	1935	1934
kolen	17.891.749 ton	16.637.125 ton
cokes	2.117.679 "	2.228.411 "
briketten	908.837 "	940.337 "
	20.918.265 ton	19.805.873 ton

Duitschland boekte bij den Franschen invoer, dank zij de Saar, met 5.06 miljoen ton in 1935 tegen 3.71 miljoen ton in 1934 den besten vooruitgang, ook uit Polen, Indo-China en Rusland steeg de invoer, terwijl die uit Engeland, België en Nederland daalde.

Voornamelijk door het verlies van de belangrijke exporten van Saarkolen liep de Fransche export met ruim 50 pCt terug, zooals uit de volgende cijfers blijkt:

	1935	1934
kolen	1.215.865 ton	2.919.236 ton
cokes	293.098 "	326.258 "
briketten	117.307 "	125.531 "
	1.626.270 ton	3.371.025 ton

Alleen reeds naar Duitschland verminderde de uitvoer van kolen van 1.30 miljoen ton in 1934 tot 0.47 miljoen ton in 1935, doch ook naar alle andere landen, zonder eenige uitzondering, zijn uitvoerverminderingen te constateeren.

België.

Ondanks de vrij ernstige arbeidsgeschillen, die nu en dan met stakingen gepaard gingen, vertoont de Belgische kolenindustrie over het algemeen genomen een bevredigend beeld. De productie steeg, de uitvoer eveneens, de voorraden en de invoer verminderden. Door den val van de Belga kon België weer beter

op de wereldmarkten meeconcurreren. De eigen industrie ondervond dan ook een opleving en verbruikte dus meer brandstof.

De productiecijfers zijn:

	1935	1934
kolen	26.488.060 ton	26.363.760 ton
cokes	4.690.830 "	4.343.236 "
briketten	1.362.360 "	1.349.770 "
	32.541.250 ton	32.056.766 ton

De voorraden liepen met een miljoen ton terug van 3.6 miljoen ton eind 1934 tot 2.6 miljoen ton eind 1935.

Behalve dat door den val van de Belga de buitenlandsche kolen duurder werden, werd de invoer bovendien belast met Frs. 10 per ton voor industrie- en Frs. 15 per ton voor huisbrandkolen. De koleninvoer uit Engeland liep terug met 250.000 ton, die uit Polen met 300.000 ton, uit Nederland met 60.000 ton en uit Frankrijk met 140.000 ton, terwijl die uit Duitschland en Rusland iets toenam. De totale uitvoer bedroeg over 1935 bijna een half miljoen ton meer dan over 1934. De kolenuitvoer naar Italië kwam van 33.000 ton in 1934 op 407.000 ton in 1935, die naar Zweden, Portugal, Canada en Argentinië namen eveneens toe, die naar Duitschland en de Saar, Zwitserland en Nederland liepen terug.

De in- en uitvoercijfers zijn:

	Invoer		Uitvoer	
	1935	1934	1935	1934
kolen	3.776.696	4.480.884	4.279.461	3.810.502
cokes	2.278.920	2.337.721	919.230	960.141
briketten ...	137.014	189.812	446.255	405.917
	6.192.630	7.008.417	5.644.946	5.176.560

Rusland:

De ontwikkeling van de Russische kolenindustrie gaat met rassche schreden vooruit. Niettegenstaande de regelmatige toeneming blijft echter de productie achter bij de in het „plan” vastgelegde cijfers. Over 1934 werd 89,99 miljoen ton geproduceerd, terwijl het plan 96.3 miljoen ton had voorzien. De productie in 1935 liep op tot 103.8 miljoen ton, het plan had een stijging tot 112.2 miljoen ton voorzien.

Steeds meer mijnen worden in exploitatie genomen, zoo vorig jaar ongeveer een veertigtal, over het geheele land verdeeld, de meeste echter in het Donetz-bekken. Een nieuw anthracietveld met een geschatte voorraad van 2 milliard ton werd midden 1935 ontdekt in het gebied van Rasdorskaja, tusschen de Zwarte Zee en de Zee van Azow.

Op Spitsbergen hebben de Sowjets hun eenige buitenlandse kolenconcessie, die zij in 1932 van de Nederlandsche Spitsbergen Cie. kochten. Daar werd in 1935 400.000 ton geproduceerd en de verwachtingen voor 1936 zijn een productie van een half miljoen ton.

De Russische export heeft nog betrekkelijk weinig te beteekenen, in totaal over 1935 slechts 2.1 miljoen ton, tegenover 2.2 miljoen ton in 1934. Van den uitvoer bestond circa één miljoen ton uit anthraciet. Als afnemers kunnen wij vermelden:

Italië met	ca. 400.000 ton
Vereenigde Staten	350.000 "
Griekenland	300.000 "
Frankrijk	200.000 "

Voor het jaar 1936 zijn de verwachtingen voor den export gunstig, onder meer omdat Rusland begin 1936 een zeer belangrijk contract met Frankrijk gesloten heeft voor kolenleveranties.

In Rusland bestaat op diverse plaatsen het systeem van de onderaardsche kolenvergassing. De kolen worden onder den grond in brand gestoken en het gas opgevangen. In Gorlowska wordt dagelijks 11.000 m³ watergas, waaruit ammoniak, spiritus, benzine, enz. gemaakt worden en 22.000 m³ lichtgas wordt gewonnen.

Nederland:

De productie der gezamenlijke Nederlandsche mijnen bedroeg:

	Kolen, cokes en briketten	bruinkolen
1935	11.877.845 ton met 276 dagen	117.557 ton m. 175 d.
1934	12.340.861 „ „ 304 „	126.491 „ „ 216 „

Het aantal arbeiders op 1 Januari 1936 was 29.081, en wel 10.138 bovengronds, inclusief 1880 in de nevenbedrijven, 18.870 ondergronds en 73 in de bruinkolenindustrie. Op 1 Januari 1935 waren er 30.150 arbeiders, en wel 10.253 bovengronds inclusief 1974 in de nevenbedrijven, 19.809 ondergronds en 88 in de bruinkolenindustrie, een teruggang dus van in totaal 1069 man.

De productie per werkdag bedroeg 40.595 ton in 1934 tegenover 43.036 in 1935. Hieruit blijkt, dat terwijl het aantal arbeiders daalde, de productie opgevoerd kon worden, dank zij verdere rationalisatie. Deze rationalisatie is in Nederland wel zeer sterk doorgevoerd de laatste jaren, want bij een productie van 11.58 miljoen ton in 1929 vonden nog 37.837 arbeiders werk, terwijl zes jaar later de productie vrijwel dezelfde is, nl. 11.88 miljoen ton, doch het aantal arbeiders daalde met bijna 8300 man. Neemt men bovendien in aanmerking, dat door uitbreiding of vestiging van de bovengrondse bedrijven, zooals: elektrische centrales, briketten- en cokesfabrieken, stikstofbindingsbedrijven, e.d. belangrijk meer arbeiders boven den grond te werk gesteld zijn, dan komt men tot de conclusie, dat om vrijwel dezelfde kolenproductie te bereiken, het aantal arbeiders met circa 10.000 gedaald is. De mechanisatie van het eigenlijke kolendelven is hier niet zoozeer debet aan, daar de kolenlagen in het algemeen te dun zijn om de modernste machines met succes te gebruiken.

Eén van de redenen van de vermindering van het aantal arbeiders ligt in de modernisering van de vervoermogelijkheden door het in gebruik nemen van schudgoten, die de kolen automatisch vervoeren, transportbanden, e.d. Daar de mijnbouw een commercieel bedrijf is, zijn deze ontwikkelingen volkomen normaal te noemen, omdat evenals elders ook in den mijnbouw gestreefd moet worden naar de goedkoopste productiemethoden. De Nederlandsche mijnbouw staat dan ook op een zeer hoog peil. De dagelijkse productie per man mag geschat worden op 2400 kg, tegenover 2160 kg in de Roer, 1520 in Aken, 1840 in Engeland, 1465 in de Belgische Kempen, 1240 in Frankrijk en 860 in het Luiksche gebied.

De invoer, die over 1934 nog een vermeerdering van ca. 340.000 ton toonde, liep over 1935 met 714.000 ton terug, terwijl de uitvoer met 182.000 ton daalde. De juiste cijfers zijn:

	Invoer		Uitvoer	
	1935	1934	1935	1934
steenkolen	5.060.736	5.713.121	2.938.732	3.159.646
cokes	311.218	357.623	2.138.829	2.075.045
steenkoolbriketten	352.719	359.673	304.946	326.342
bruinkolen	37	48	—	—
„ briketten	134.419	143.316	4.079	7.063
	5.859.129	6.573.781	5.386.586	5.568.099
Bunkercolen:				
			Uitvoer	
vreemde schepen:			1935	1934
op uitvoer			102.737	259.068
„ doorvoer			1.569.067	1.526.852
Nederlandsche schepen:				
op uitvoer			126.514	108.772
„ doorvoer			454.459	467.517

Het kolenverbruik, over 1934 nog 130.000 ton grooter dan in het voorafgaande jaar, liep in 1935 schrikbarend terug en wel met circa 860.000 ton, zooals uit volgende becijfering blijkt:

	1935	1934
totaal invoer	5.859.129	6.573.781
„ productie	11.995.402	12.467.352
	17.854.531	19.041.133
uitvoer	5.386.586	5.568.099
	12.467.945	13.473.034
bunkercolen op uitvoer	229.251	367.840
	12.238.694	13.105.194
verbruik Nederlandsche schepen	580.973	576.289
	12.819.667	13.681.483

De wintermaanden van 1934 en 1935 zijn vrijwel dezelfde geweest, met zeer milde weersgesteldheden. Het huisbrandverbruik is dus wel ongeveer hetzelfde gebleven. De Nederlandsche schepen hebben in 1935 meer kolen verbruikt dan in 1934. Er is slechts één conclusie uit bovenstaande cijfers te trekken, en wel deze, dat de Nederlandsche industrie veel minder kolen verbruikt heeft, wat gedeeltelijk misschien te wijten is aan het toenemende olieverbbruik bij de groote, zoowel als de kleine industrieën, spoorwegen, tramwegen, enz. enz., verder echter aan den algemeen verslechterden toestand van onze industrieën.

De koleninvoer, die midden 1934 gecontingenteerd werd, bleef ook gedurende 1935 gecontingenteerd, eerst tot 30 Juni, daarna verlengd voor een tijdvak van 9 maanden. De basis is nog steeds 60 pCt. van den invoer over de eerste helft van 1933, terwijl bij de verdeling van de toewijzingen gebaseerd wordt op den gemiddelden invoer in het derde, vierde en eerste kwartaal van de jaren 1931/32, 1932/33 en 1933/34. Bovendien werden in de contingentering de industriekolen van de huisbrandkolen gescheiden, waardoor een enigszins gunstiger toestand werd geschapen. Het basiscontingent van 60 pCt. vormt een minimum, voor uitbreiding vatbaar, bij handelsovereenkomst met de verschillende importlanden te regelen. Duitschland viel in 1934 buiten de contingentering door het bestaan van een handelsverdrag, dat 31 December 1934 afliep. In 1935 viel dus ook dit land in de contingentering en zag zich dan ook bij handelsverdrag een lager kwantum toegewezen dan over het voorafgaande jaar.

Bezien wij de invoercijfers uit de diverse landen, dan komen wij tot de volgende vergelijking:

	1935	1934
invoer uit:		
Duitschland	3.459.394	3.747.621
België en Luxemburg	317.660	364.847
Groot-Brittannië	1.171.413	1.335.081
Sovjet-Rusland	12.699	13.783
Polen	97.868	244.667

Alle landen vertoonen een achteruitgang, relatief het sterkst echter Polen. Wat dit laatste land betreft, dit was de opzet van de contingentering, daar Polen in 1934, toen het zooveel afzetgebied in de Scandinavische landen verloor, ons land met goedkope kolen dreigde te overstroomden. Maar daar de Poolse invoer in 1933, d.i. het basisjaar voor de contingentering, veel geringer was dan in 1934, was het beschikbare contingent voor Poolse kolen betrekkelijk klein, wat duidelijk tot uiting komt in bovenstaande cijfers.

De kolenuitvoer is iets teruggelopen, eveneens die van briketten, terwijl de cokesuitvoer, dank zij de populariteit van de Hollandsche cokes, vooral op de Scandinavische markten, een kleinen vooruitgang toonde. Een vergelijking van de kolenuitvoercijfers over 1934 en 1935 geeft het volgende beeld:

	1935	1934
kolenuitvoer naar:		
Duitschland	689.567	719.466
België en Luxemburg	809.049	892.807
Frankrijk	950.928	1.039.858
Italië	154.425	275.294
Zwitserland	124.497	115.914
Argentinië	108.334	60.980

Met uitzondering dus van Zwitserland en Argentinië achteruitgang over de heele linie. Het is wel merkwaardig, dat Argentinië zijn koleninvoer uit Engeland, Polen, België en Nederland opvoerde, en dien uit Duitschland, dat overigens een veel gunstiger beeld op de exportmarkten laat zien dan de andere landen, verlaagde.

Het bunkeren in de Nederlandsche havens, dat over 1934 nog een flinke opleving te zien gaf, liep in 1935 ook al terug. Aan buitenlandsche schepen werd 1.671.804 ton geleverd, tegen 1.785.920 in 1934, aan Nederlandsche schepen 580.973 ton tegen 576.289 ton in 1934, iets meer dus. Eigenaardig is de verschuiving in de aan Nederlandsche schepen geleverde bun-

kerkolen, want terwijl het kwantum buitenlandsche kolen daalde met 156.331 ton, steeg dat der Nederlandsche kolen met 17.742 ton.

Er zijn diverse oorzaken voor het terugloopen van het wereldbunkerkolenverbruik. De ketels worden gemoderniseerd en van oververhitters voorzien; het stoomrendement is grooter op een lager kolenverbruik. De machines worden geperfectioneerd, eveneens de scheepsrompen, waar tegenwoordig bij den bouw in de eerste plaats op de lijnen gelet wordt, opdat zoo weinig mogelijk weerstand van water en lucht ondervonden wordt. De snelheid wordt daardoor opgevoerd, waarmee het aantal stoomdagen vermindert en tevens het kolenverbruik. Het nieuwste snufje zijn de „Arcform” schepen, waarvan de eerstgebouwde op ca. 7000 ton draagvermogen, ca. 12 ton kolen per dag verbruiken tegen normaal voor schepen van die grootte en een jaar of tien oud 30 ton per dag! Bovendien neemt de bouw van motorschepen meer en meer toe, terwijl van wat er nog aan stoomschepen gebouwd wordt, alle marine-vaartuigen en passagiersschepen voor het stoken van olie ingericht worden.

De loonstrijd in de Nederlandsche mijnen is, zoals wij in ons overzicht over 1934 meldden, toen niet tot een oplossing gekomen. Op 1 Augustus 1934 trad een 3 pCt. loonsverlaging in werking, door de Regeering vastgesteld tegenover de door de werkgevers geëischte 10 pCt. verlaging. De loonovereenkomst en het collectieve arbeidscontract werden tegen 1 Maart resp. 1 Mei 1935 opgezegd en een verdere loonsverlaging aangekondigd. In de laatste drie of vier jaar heeft geen enkele particuliere mijn winst gemaakt, sommige hebben niet voldoende kunnen afschrijven en zelfs de Staatsmijnen hebben een deel van haar afschrijving uit de reserves moeten putten. Zoo kan het niet langer doorgaan en verdere bezuinigingen moeten worden doorgevoerd, in het eigenlijke bedrijf zoowel als op de loonen, die gedurende de crisis belangrijk minder gedaald waren dan de kosten van het levensonderhoud.

De voorstellen van de mijndirecties kwamen in hoofdzaak hierop neer, dat nieuwe loonsverlagingen zouden worden ingevoerd en de door hen aan het Algemeen Mijnwerkersfonds te betalen werkgeverspremie zou worden verlaagd. Na den opzeggingsdatum eenige malen verschoven te hebben, gedurende welken tijd er tusschen werkgevers, werknemers en een regeeringsbemiddelaar werd onderhandeld, kwam in Mei een voorloopige oplossing. De Regeering draagt een zekere som, die in October jl. vastgesteld werd op f 400.000 jaarlijks, gedurende een periode van 75 jaar in het Algemeen Mijnwerkersfonds bij, met welk bedrag dan de werkgeverspremies vermindert kunnen worden, en een regeeringsgedelegeerde krijgt zitting in het fondsbestuur om den toestand nader te onderzoeken. Gedurende het onderzoek naar de bezuinigingsmogelijkheden bleven de loon- en arbeidsovereenkomsten op den ouden voet gehandhaafd, de directies hadden haar voorstellen teruggetrokken. Een rapport van den regeeringsgedelegeerde is in 1935 niet gepubliceerd en de toestand bleef zooals in Mei en October geregeld. Voor andere arbeidsconflicten of stakingen bleef de Nederlandsche kolenindustrie gespaard.

De prijzen van de industriekolen bleven, behoudens de periodieke schommelingen, ongewijzigd. Wat de huisbrandkolen betreft, hiervoor waren de van te voren vastgestelde periodieke prijsverhoogingen van meer belang dan in vorige jaren, terwijl diegenen, die zich aan het begin van het jaar niet contractueel bonden, aanmerkelijk hoogere prijzen hebben moeten betalen. Het weer is overigens de verbruikers weer te hulp gekomen, want waren de wintermaanden kouder geweest, dan zou er een ernstige schaarschte aan huisbrandkolen ontstaan zijn. De voorraden bij de mijnen verminderden sterk tegen het eind van het jaar.

DE INDIÏSCHE MIDDELEN OVER DECEMBER EN HET JAAR 1935.¹⁾

Algemeen.

In de maand December bedroeg de opbrengst der Landsmiddelen in totaal f 36.7 miljoen tegenover f 36.1 miljoen in dezelfde maand van het vorige jaar, dus f 0.6 miljoen meer.

De totaal-middelenopbrengst over het jaar 1935 bedroeg f 378.6 miljoen; het vorige jaar werd f 386.9 miljoen ontvangen.

De invoering van de loonbelasting heeft niet alleen een grootere opbrengst, doch ook een snellere betaling van het verschuldigde tengevolge gehad, waardoor de belastingopbrengst 1935 voor een bedrag van naar schatting f 7 miljoen gunstig is beïnvloed t.o.v. 1934. Een verbetering van de cijfers 1935 werd ook veroorzaakt, doordat in verschillende gevallen de (achterstallige) inkomstenbelasting uit het rubberuitvoerrecht werd voldaan.

Voorts zijn door de verhooging van den benzineaccijns en de invoering van belasting op voertuigen met bijzonderen motor de cijfers van 1935 met ongeveer f 4.9 miljoen gunstig beïnvloed. Daartegenover staat echter, dat van de motorvoertuigenbelasting Java en Madoera in 1934 slechts het landsaandeel in het middelenoverzicht werd opgenomen, zoodat door het wegvallen van de oude motorvoertuigenbelastingen 1935 voor f 1.9 miljoen ongunstig is beïnvloed. In totaal is derhalve door verhooging van bestaande belastingen en invoering van nieuwe heffingen de belastingopbrengst 1935 voor rond f 10 miljoen verhoogd t.o.v. 1934.

Terwijl dus vrijwel op alle punten reëel of relatief een — zij het ook geringe — achteruitgang valt te constateeren, is een vermeerdering van opbrengst vast te stellen bij de vennootschapsbelasting, voornamelijk tengevolge van het geleidelijk wegvallen van compensatieverliezen, het winstaandeel van de Gemeenschappelijke Mijnbouw Mij. Billiton en de opbrengst mijnconcessies, dit laatste i.v.m. minder teruggave dan in 1934. De afkoop heerendiensten werd in 1935 voor een belangrijk deel bekostigd uit het uitvoerrecht op bevolkingsrubber en is hooger dan in 1934.

Vergelijkend overzicht hoofdgroepen.

(In miljoenen Guldens.)

Groep	1/12		Jaar		Gedurende het jaar					
	1935	1934	1935	1934	1933	1932	1931	1929	1928	
Belast.	17.4	16.9	18.8	208.9	210.1	199.3	219.7	253.6	344.2	
Monopol.	3.-	2.5	2.55	35.6	36.4	38.4	40.7	48.5	60.8	
Product.	2.9	7.3	5.4	35.2	36.4	38.3	39.2	26.6	45.5	
Bedrijven	5.7	6.2	6.35	68.5	66.6	69.9	75.8	90.3	105.7	
Div.midd.	2.5	3.8	3.-	30.5	31.-	30.2	31.7	34.8	49.9	
Totaal	31.5	36.7	36.1	378.7	378.6	386.9	386.7	419.9	515.5	

Belastingen.

A. Niet-Kohierbelastingen.

	Opbrengst in miljoenen gulden		Gedurende het jaar						
	Dec.	1935	1934	1935	1934	1933	1932	1931	1929
Invoerrecht ¹⁾	..	3.9	4.0	47.8	52.4	47.3	47.4	57.8	95.4
Uitvoerrecht ..		0.2	0.2	2.3	3.2	2.3	2.5	4.1	13.1
Acc. op petrol. ²⁾		0.7	0.9	10.6	11.2	10.4	11.1	11.3	12.9
Acc. op benzine ³⁾		1.5	1.7	19.4	17.-	16.6	20.8	17.9	18.1
Acc. op lucifers		0.3	0.2	2.-	2.5	3.1	4.8	7.7	10.7
Acc. op tabak ⁴⁾		0.6	0.8	9.1	8.7	10.6	0.2	0.1	0.1
Accijns o. suiker ⁵⁾		0.6	0.6	6.-	6.5	—	—	—	—
Zegelrecht ⁶⁾ ...		0.2	0.6	6.8	7.2	6.8	7.7	9.2	14.2
Loonbelasting ⁷⁾		1.5	—	17.1	—	—	—	—	—
Totaal		9.5	9.9	121.1	108.7	97.1	94.5	108.1	164.5

¹⁾ 10 opc. vanaf 1-1-'31; 20 opc. vanaf 1-1-'32; 50 opc. vanaf 15-6-'32; nieuwe tariefwet vanaf 10 Jan. 1934 met 50 opc. ²⁾ 3½ ct. per L. ³⁾ 20 opc. vanaf 1-1-'32; 33½ opc. vanaf 16-3-'32; 13 ct. per L. vanaf 1-1-'35. ⁴⁾ Vanaf 16 Dec. 1932 20 pCt. v. d. kleinhandelsprijs. ⁵⁾ Vanaf 1-1-'34 f 2 per 100 kg. ⁶⁾ Handelszegel verhoogd met 50 pCt. per 1-2-'31. Immigratiezegel idem per 1-7-'31. ⁷⁾ 4 pCt. van het loon vanaf 1-1-'35.

¹⁾ Ter voorkoming van misverstand moge er op worden gewezen, dat in het landsmiddelen-overzicht *kasontvangsten* worden verantwoord.

De opbrengsten van den *petroleum-accijns* en de gevolgen van de verhooging van den benzine-accijns blijken uit de volgende cijfers.

	(In miljoenen Guldens.)							
	Petroleum				Benzine			
	over de maand		t'm. de maand		over de maand		t'm. de maand	
	1935	1934	1935	1934	1935	1934	1935	1934
Januari....	0.8	1.1	0.8	1.1	1.8	1.5	1.8	1.5
Februari ..	1.1	1.-	1.9	2.1	1.4	1.1	3.2	2.6
Maart	1.-	0.7	2.9	2.8	1.1	1.2	4.3	3.8
April.....	0.7	1.-	3.5	3.8	1.5	1.3	5.8	5.2
Mei.....	1.-	1.1	4.6	4.9	2.-	1.7	7.8	6.9
Juni.....	0.8	0.8	5.4	5.7	1.5	0.9	9.3	7.8
Juli.....	1.-	0.8	6.3	6.6	1.5	1.5	10.9	9.3
Augustus ..	0.8	1.-	7.1	7.6	1.7	1.4	12.5	10.7
September .	0.9	0.8	8.1	8.3	1.8	1.4	14.3	12.1
October....	0.8	1.-	8.9	9.3	1.8	1.7	16.1	13.8
November..	1.-	1.-	9.9	10.3	1.8	1.4	17.9	15.2
December..	0.7	0.9	10.6	11.2	1.5	1.7	19.4	17.-

De opbrengst van den *lucifersaccijns* vertoonde op Java en Madoera gedurende 1935 een geringe stijging. Hiertegenover staat een belangrijke daling in de Buitengewesten. De ontvangsten in de Buitengewesten zijn tot plm. één vierde van die van 1929 teruggelopen, op Java en Madoera was de terugloop tot ongeveer één zevende:

	(In duizendtallen Guldens.)					
	Gedurende het jaar					
	1935	1934	1933	1932	1931	1929
Java en Madoera	947	883	1.260	2.089	4.125	6.616
Buitengewesten.....	1.048	1.639	1.881	2.670	3.549	4.120
Totaal Ned.-Indië....	1.995	2.522	3.141	4.759	7.674	10.736

De betalingen op de *loonbelasting* bedroegen (afgerond):

	Over h. j. '35	Dec. '35
Contante stortingen	7.062.000	650.000
Inhoudingen op sal. van landsdienaren	5.724.000	556.000
Verkoop loonzegels	4.300.000	355.000
Betalingen op aanslag.....	30.000	6.000
	17.116.000	1.567.000
Teruggaven....	58.000	28.000
Totaal	17.058.000	1.539.000

B. Kohierbelastingen.

(In miljoenen Guldens.)

Omschrijv.	Jaar-										
	1/12	ram.	Dec.	ram.	Gedurende het jaar :						
	'35	'35	'34	'35	'35	'34	'33	'32	'31	'29	
Person.belast.	0.25	0.4	0.4	3.-	3.-	3.4	4.-	5.-	5.6	5.3	
I. B. en crisis	3.2	2.9	3.3	38.-	29.3	40.3	38.3	49.-	48.5	54.7	
Vennootsch.b.	0.7	0.1	1.1	8.-	9.5	7.9	8.4	13.3	24.7	51.7	
Verponding	0.5	0.8	1.2	6.-	7.5	9.3	8.1	11.3	14.4	6.9	
Landel. ink.	2.1	1.9	1.8	25.3	24.3	24.4	26.8	31.1	34.5	36.8	
Vemogensbel.	0.1	0.1	0.1	1.-	1.-	1.1	1.6	0.1	-	-	
Totaal	6.8	6.2	7.9	81.3	74.6	86.4	87.2	109.8	127.7	155.4	

De mindere opbrengst van de *inkomstenbelasting* tot en met verslagmaand ad f 11 miljoen t.o.v. de overeenkomstige periode van het vorige jaar werd voornamelijk veroorzaakt door invoering van de loonbelasting en mindere nabetaling op vorige kohierjaren.

De *vennootschapsbelasting* gaf een meerdere opbrengst van f 1.6 miljoen ten deele veroorzaakt door groote betalingen op de kohierjaren 1931 en voorgaande; en daarnaast doordat aanslag en betaling op kohier 1935 hooger zijn dan aanslag en betaling op kohier 1934.

De *verponding* bracht tot en met verslagmaand f 1.8 miljoen minder op dan in dezelfde periode van het vorige jaar.

Netto ontvangsten.

(In duizenden Guldens.)

Kohier	Gedurende het jaar	
	1935	1934
	Inkomstenbelasting	
Boeten.....	294	-
1935	19.434	-
1934	5.982	30.110
1933	1.369	8.022
1932	1.149	1.610
1931	699	407
1930 en v. j.	363	122
Totaal..	29.290	40.271

Vennootschapsbelasting

Boeten.....	24	-
1935	6.960	-
1934	484	5.391
1933	379	621
1932	428	293
1931	447	751
1930 en v. j.	762	808
Totaal..	9.483	7.864

Verponding

Boeten.....	114	-
1935	3.854	-
1934	2.115	4.303
1933	376	3.764
1932	176	253
1931	141	235
1930 en v. j.	703	736
Totaal..	7.480	9.291

De ontvangsten van de *Landelijke inkomsten*, nader uitgesplitst, geven het volgende beeld:

(Duizendtallen Guldens.)

Jaar-	Gedurende het jaar						
ram.	1935	1934	1933	1932	1931	1929	
Landr. Java en Madoera	22.300	21.555	21.256	23.690	27.606	31.311	32.892
Alleoverige	2.950	2.777	3.104	3.124	3.486	3.217	3.917
Totaal	25.250	24.332	24.360	26.814	31.092	34.528	36.809

Vergelijking van de betalingen van de *Landrente Java en Madoera* over de jaren 1935 en 1934.

Kohierjaren	1935	1934
Boeten.....	33	-
1935.....	18.951	-
1934.....	2.322	18.251
1933.....	217	2.940
1932.....	28	212
1931.....	3	149
1930 en v. j.	1	2
Totaal.....	21.555	21.256

De achterstand bij de verschillende kohier-belastingen verbeterde ook dit jaar weer eenigszins, zooals uit onderstaand overzicht kan blijken.

	Achterstandspercentage op het einde van het jaar...			
	1935	1934	1933	1932
Personeele belasting..	16 %	15 %	18 %	20 %
Inkomstenbelasting..	23 %	24 %	28 %	31 %
Vennootschapsbelast.	2 %	7 %	7 %	0 %
Verponding	42 %	43 %	47 %	51 %
Landrente Java en Madoera	13 %	17 %	23 %	14 %
Vermogensbelasting..	19 %	21 %	21 %	76 %

Monopolies.

De monopolies brachten in verslagmaand evenveel op als in December 1934, nl. f 2.5 miljoen. De opbrengst gedurende het jaar 1935 bedroeg f 36.4 miljoen tegen f 38.4 in het vorige jaar.

Bruto-exploitatie-ontvangsten.

(In miljoenen Guldens.)

	Jaar-										
	1/12	ram.	Dec.	ram.	Gedurende het jaar						
	'35	'35	'34	'35	'35	'34	'33	'32	'31	'29	
Opium....	0.83	0.7	0.9	10.-	9.5	11.1	12.6	17.3	25.3	41.-	
Pandhuizen	0.7	0.6	0.7	8.4	10.4	10.5	12.2	16.1	20.7	24.-	
Zout.....	1.43	1.2	0.9	17.2	16.5	16.8	15.9	15.1	14.8	17.4	
Totaal..	3.-	2.5	2.5	35.7	36.4	38.4	40.7	48.5	60.8	82.4	

De terugloop van den opiumverkoop is hoofdzakelijk te wijten aan het verminderde debiet op Java en Madoera.

Producten.

De ontvangsten van de producten brachten in 1935 f 36.4 miljoen op tegen f 38.3 miljoen in het vorige jaar of f 1.9 miljoen minder.

Bruto exploitatie-ontvangsten.
(In millioenen Guldens.)

Omschrijving	1/12			Jaar-			Gedurende het jaar				
	Dec. '35	'35	'34	1935	1935	1934	1933	1932	1931	1929	
Kina, thee	0.07	0.13	0.08	0.89	0.78	0.65	0.76	0.65	0.65	0.94	
Landscaout.											
choubedr.	0.24	0.31	0.22	2.87	2.41	2.75	1.82	1.34	2.28	6.29	
Boschwez.	0.62	0.51	0.43	7.46	5.92	6.36	7.21	8.31	12.91	22.75	
Bankatin	1.62	0.06	4.28	19.41	22.40	23.49	24.23	10.10	19.57	47.41	
Steenkol.	0.38	0.33	0.37	4.52	4.93	5.09	5.20	6.21	10.05	14.30	
Totaal	2.937	3.453	3.835	15.364	13.384	15.384	39.22	26.62	45.47	91.69	

De opbrengst van het Boschwezen, uitgesplitst naar Djatibedrijf en Wildhoutbosschen bedroeg:

(In millioenen Guldens.)

	1935	1934	1933	1932	1931	1929
Djatibedrijf..	4.064	4.803	5.745	6.424	10.432	18.546
Wildhoutboss.	1.852	1.553	1.466	1.890	2.481	4.209
Totaal..	5.916	6.356	7.211	8.314	12.913	22.755

Bedrijven.

Bruto exploitatie-ontvangsten.
(In millioenen Guldens.)

Omschrijving	1/12			Jaar-			Gedurende het jaar				
	1935	1935	1934	1935	1935	1934	1933	1932	1931	1929	
Havenwezen..	0.9	0.6	0.7	11.2	10.8	11.3	11.9	12.6	12.8	14.7	
Baggerdienst	0.2	0.1	0.2	1.9	2.-	2.-	2.1	3.3	3.3	4.7	
Waterkr. en Electriciteit	0.2	0.2	0.3	2.9	2.9	2.8	2.9	2.9	2.8	1.6	
Landsdrukkerij	0.1	0.2	0.3	1.-	0.8	1.-	1.-	1.1	1.-	1.2	
P.T.T.*)..	1.8	2.1	2.3	21.2	20.6	21.8	23.3	25.5	29.-	31.8	
S.S.	2.5	3.-	2.5	30.3	29.5	30.9	34.6	44.9	57.-	82.8	
Totaal..	5.7	6.2	6.3	68.5	66.6	69.9	75.8	90.3	105.9	136.8	

*) Excl. vergoeding voor vrijdom van briefport.

Van deze groep vertoonen alleen de ontvangsten van den Baggerdienst en den Dienst voor Waterkracht en Electriciteit geen teruggang ten opzichte van het vorige jaar. De terugloop van de ontvangsten van de S.S. komt in onderstaand overzicht tot uiting.

Bruto exploitatie-ontvangsten S.S.
(In millioenen Guldens.)

S.S. op Java	Gedurende het jaar					
	1935	1934	1933	1932	1931	1929
.....	23.5	25.5	29.3	38.6	49.-	70.5
„ „ Sumatra's Westk.	1.4	1.5	1.5	1.8	2.7	4.1
„ „ Zuid-Sumatra ..	3.1	2.3	2.1	2.6	3.1	5.2
„ „ Atjeh	0.9	1.-	1.1	1.3	1.6	2.4
„ Andere ontvangsten	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
Totaal.....	29.5	30.9	34.6	44.9	57.-	82.8

Diverse middelen.

Deze groep bracht tot en met verslagmaand f 31 millioen op tegen f 30.2 millioen in dezelfde periode van het vorige jaar.

Op de groepen Aandeel in de winst van de Mijnbouw Maatschappij Billiton, Mijnconcessies, Afkoop heerendiensten en Allerlei werd resp. f 1.1, f 1.1, f 0.6 en f 0.2 meer ontvangen.

Daartegenover staan mindere ontvangsten op: Aandeel in de winst van de Javasche Bank, Afstand van grond, Ontvangsten Gevangeniswezen, Schoolgelden en Verkoop en verhuur van huizen tot een bedrag van resp. f 0.1, f 0.8, f 0.3, f 0.5 en f 0.4 millioen.

Algemeen verloop der landsmiddelen in het loopende jaar in vergelijking met de vier voorafgaande jaren:

Opbrengst in millioenen guldens

Mnd.	per maand			t/m de maand						
	1932	1934	1935	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Jan.	51.8	37.2	34.8	32.5	51.8	53.4	45.4	37.2	32.1	34.8
Febr.	48.7	31.3	25.2	25.9	100.5	95.5	81.2	68.5	58.4	60.-
Maart	50.3	32.-	28.9	27.8	150.8	139.-	118.-	100.5	88.5	86.2
April	51.1	31.7	29.9	27.8	201.9	183.9	156.6	132.2	116.7	118.8
Mei	53.7	32.1	34.5	33.1	255.6	236.1	195.5	164.3	148.3	153.3
Juni	61.-	35.2	32.8	32.5	316.6	286.4	240.6	199.5	182.1	186.1
Juli	66.8	39.6	37.3	36.4	383.4	351.7	289.1	239.1	219.6	223.4
Aug.	62.1	38.8	33.1	29.8	445.5	404.1	335.4	278.-	252.2	256.5
Sept.	62.2	38.8	30.8	32.5	507.7	463.3	381.5	316.8	285.3	287.3
Oct.	71.4	35.4	34.3	31.9	579.1	520.5	423.2	352.2	319.8	321.6
Nov.	56.1	30.5	29.2	31.8	635.1	567.2	467.5	382.7	352.9	350.8
Dec.	72.-	37.2	36.1	36.7	707.2	630.3	515.5	419.9	386.7	386.9

De ontvangsten uit hoofde van het netto overschot der *rijsttransacties* — welke uit het landsmiddelenoverzicht gelicht zijn — bleven gelijk aan hetgeen in de vorige maand is verantwoord:

Totaal 1934	f 0.383 mill.
„ 1935	„ 1.174 „

Tenslotte kan worden vermeld, dat tot en met verslagmaand een bedrag ad f 24.150.000 is ontvangen wegens uitvoerrecht op bevolkingsrubber. Evenals het vorige jaar is gemeld bedrag in de voorgaande cijfers niet verwerkt.

Ontvangsten uitvoerrecht bevolkingsrubber.

	Over de mnd.	t/m de maand
Totaal 1934	—	11.541.000,-
Januari 1935	1.629.000,-	1.629.000,-
Februari ..	2.707.000,-	4.336.000,-
Maart ..	1.389.000,-	5.725.000,-
April ..	2.089.000,-	7.814.000,-
Mei ..	3.384.000,-	11.198.000,-
Juni ..	2.231.000,-	13.428.000,-
Juli ..	1.348.000,-	14.776.000,-
Augustus ..	1.738.000,-	16.514.000,-
September ..	1.840.000,-	18.354.000,-
October ..	3.306.000,-	21.660.000,-
November ..	1.911.000,-	23.571.000,-
December ..	579.000,-	24.150.000,-

Totaal zuivere aanslag.

Belastingjaar 1935 t.o.v. 1934.

Eerste twaalf maanden van aanslag.

Belastingsoort	Aanslag in mill. gld.		Toelichtingen
	1935	1934	
Personeele belasting	2.9	3.1	Vergelijkbare cijfers
I.B. en crisisheffing	25.2	39.4	Met den aanslag voor 1935 werd f 10.- m/m loonbelasting verrekend. Bovendien vallen looninkomens beneden f 900 in '35 buiten de I.B. Vergelijkbare cijfers.
Vennootschapsbel..	7.1	5.8	Vergelijkbare cijfers.
Verponding	6.7	7.5	„
Landrente J. en M.	21.7	22.1	Vergelijkbare tarieven, doch voor 1935 snellere afhandeling van aanslag en ont-heffing.

Belastingjaar 1934 t.o.v. 1933.

Eerste 24 maanden van aanslag.

Belastingsoort	Aanslag in mill. guldens		Toelichtingen
	1934	1933	
Personeele belasting	3.2	3.8	Ondanks de verlaging der grenshuurwaarden blijft de aanslag 1934 achter bij die van het vorige jaar.
I.B. en crisisheffing	40.4	39.1	Rekening houdende met de verhooging der crisisheffing ten bedrage van 55 % t.o.v. 1933, is de aanslag 1934 relatief ± 10 % lager dan die van 1933.
Vennootschapsbel..	6.-	6.6	Voor '33 40 opc., voor '34 100 opc.
Verponding	7.1	7.9	De aanslag '34 gaat uit van de reeds in '33 opgelegde aanslagen.
Landrente J. en M.	21.5	25.-	Voor '33 bedraagt de crisisontheffing gemiddeld 25 %, voor '34 gemiddeld 35 %.

AANTEKENINGEN.

Spoorwegen in België en Nederland in 1934.

In de eerste aflevering in 1936 van het maandblad „Archiv für Eisenbahnwesen” geeft dr. von Renesse een overzicht (22 blz.) van de bedrijfsresultaten van de Belgische S.S. in de jaren 1933 en 1934. Hierbij moge de aandacht er nog eens op worden gevestigd, dat de verweermiddelen, door de buitenlandsche spoorwegen toegepast, volstrekt niet doeltreffender zijn gebleken dan de Nederlandsche maatregelen; bovendien kan een vergelijking — vooral met een naburig klein land — tot begripsverruiming leiden.

De bedrijfscoëfficiënt bedroeg in België in de drie jaren 1932—1934 107 pCt. (84 pCt.), 101 pCt. (89 pCt.) en 102 pCt. (93 pCt.). De tusschen haakjes geplaatste getallen geven de verhoudingen bij de Nederlandsche Spoorwegen. Hieruit blijkt dus, dat in deze drie jaren in België de exploitatiekosten niet en in Nederland wèl door de opbrengst worden gedekt.

In België bedragen de personeelkosten 63 pCt. van de opbrengst, in Nederland in 1934 70 pCt. Niettemin is het aantal beambten in België bij gelijk verkeer 6, tegenover 5 in Nederland.

In de jaren 1930 en 1934 bedroeg het reizigersverkeer per trein in miljoenen reizigerskilometers in België 6521 en 4873 (daling 25 pCt.) en in Nederland 3735 en 3054 (daling 18 pCt.). In dezelfde jaren bedroeg het goederenvervoer per trein in miljoenen tonkilometers in België 7133 en 4483 (daling 37 pCt.) en in Nederland 2267 en 1740 (daling 23 pCt.). Hierbij is 100 km als gemiddelde vervoerslengte van goederen in Nederland aangenomen.

In zake het reizigersverkeer worde opgemerkt, dat België een geweldig groot dagelijksch verkeer van arbeiders heeft, doch dat in het overige verkeer in beide landen Nederland meer reizigers heeft dan België. Het goederenvervoer per trein is in België ongeveer driemaal zoo groot als in Nederland (zie de waterwegen).

Tenslotte maken wij enkele opmerkingen over de exploitatiekosten, en nemen daarbij de merkwaardige, door dr. von Renesse aanvaarde *verkeersseenheid* over, welke het midden houdt tusschen een reizigerskilometer en een . . . tonkilometer. Aanvankelijk smaakt zulks naar het voortreffelijke gerecht, hetwelk op den derden dag eener eeuwenoude Octobermaand zijn triomphalen intocht in het vrije Leiden deed. In de economisch zoo voortreffelijk geschoolde buitenlandse centrale verkeersbedrijven is echter deze eenheid blijkbaar een aanwinst geacht, en inderdaad schijnt zij ook in Nederland bruikbaar, zij het dan alleen bij binnenlandsche vergelijkingen over opvolgende jaren. Zoo bedragen naar schatting de totale exploitatiekosten van een reizigerstrein met 80 reizigers gemiddeld $0.02 \times 80 = f 1.60$ per treinkilometer, en van een goederentrein met 200 ton goederen $0.02 \times 200 = f 4$. Bij vergelijkingen tusschen verschillende landen is de beteekenis van de eenheid te veel afhankelijk van de verhoudingen van omvang en tarieven van reizigers- en van goederenvervoer.

Bij de Belgische Spoorwegen bedragen in de drie jaren 1932—1934 de exploitatiekosten 2621, 2343 en 2263 miljoen francs en het totaal der verkeersseenheden (reizigerskilometers plus tonkilometers) 9691, 9498 en 9356 miljoen, zoodat de exploitatiekosten per verkeersseenheid 0.270 en 0.247 en 0.242 francs bedragen, waarbij wordt opgemerkt, dat de franc toen een constante waarde van 7 Nederlandsche centen had. Deze kosten hebben dus de verkeersdaling niet kunnen bijhouden.

Bij de Nederlandsche Spoorwegen bedroegen in 1932—1934 de exploitatiekosten 117, 109 en 104 miljoen gulden en het aantal verkeersseenheden 3085 + 1820 = 4905, 3160 + 1810 = 4970 en 3050 + 1740 = 4790 miljoen gulden, zoodat de kosten per ver-

keersseenheid daalden als volgt: 2.4 cent, 2.21 cent en 2.19 cent. Hier hebben zich dus — in vergelijking met 1932 — de exploitatiekosten (loonen inbegrepen!) bij het dalende vervoer aangepast, en het zijn slechts de vaste lasten van het semi-overheidsbedrijf, welke dezen gunstigen invloed hebben te niet gedaan.

H. E. V.

MAANDCIJFERS.

Voorloopig overzicht van den stand der landsmiddelen over December 1935, afzonderlijk en vereenigd met die der vorige maanden van 1935 in vergelijking met de opbrengst over dezelfde tijdvakken van het vorig jaar.

(In duizendtallen guldens.)

Omschrijving	1/12 Ra- ming 1935	Dec. 1935	Dec. 1934	Ra- ming 1935	Over 1935	Over 1934
<i>Belastingen.</i>						
Pachten	4	5	1	47	64	66
Invoerrecht	4.167	3.945	4.909	50.000	147.810	52.368
Uitvoerrecht	208	157	179	2.500	2.255	3.162
Uitvoerr. ondernemingsrubber						
Accijnz op gedistilleerd	41	91	83	500	1.005	914
„ „ „ bier	23			275		
„ „ „ petroleum		696	946		10.619	11.233
„ „ „ benzine	2.666	14.93	1.744	32.000	19.357	16.956
„ „ „ lucifers	250	266	164	3.000	1.995	2.522
„ „ „ tabak	750	626	782	9.000	9.083	8.707
„ „ „ suiker	583	554	575	7.000	6.049	6.501
Andere ontvangsten I. U. A.	17	15	24	200	202	246
Statistiekrecht	167	149	185	2.000	1.810	1.949
Personeele belasting	250	367	373	3.000	2.999	3.377
Inkomstenbelasting	3.167	2.937	3.273	38.000	29.290	40.271
Loonbelasting	417	1.539	—	5.000	17.058	—
Vennootschapsbelasting	667	145	1.066	8.000	9.483	7.864
Couponbelasting	70	4	44	840	245	666
Vermogensbelasting	83	108	97	1.000	1.029	1.115
Verponding	500	841	1.166	6.000	7.481	9.291
Recht van openbare verkooping	121	66	87	1.450	1.018	1.322
Zegelrecht	542	246	609	6.500	6.769	7.173
Overschr. van vaste goederen	100	116	104	1.200	1.573	1.777
Recht van successie en overgang	29	8	7	350	500	200
Vergunning speel- en dobbel- tafels	8	5	7	100	94	124
Slachtbelastingen	375	551	373	4.500	4.753	5.001
Bijzondere belastingen in de buitengewesten	5	9	6	56	55	49
Landelijke inkomsten	2.104	1.859	1.781	25.250	24.332	24.360
Belasting op loterijen	63	61	121	750	732	857
Motorvoertuigenbelast. 1935.	36	82	—	436	336	—
Opgeheven belastingen	Mmo.	1	—	Mmo.	159	133
Motorvoertuigenbelasting op Java en Madoera	—	—	100	—	—	1.347
Motorvoertuigenbelasting in de Buitengewesten	—	—	12	—	—	557
Totaal	17.413	16.942	18.814	208.954	208.155	210.108
Uitvoerr. bevolkingsrubber	1.250	579	2.014	15.000	24.151	11.541
<i>Monopolies.</i>						
Opium excl. opiumfabriek	834	724	871	10.011	9.461	11.082
Pandhuizen	703	623	734	8.438	10.439	10.552
Zout	1.434	1.155	935	17.203	16.526	16.815
Totaal	2.971	2.502	2.540	35.652	36.426	38.449
<i>Producten.</i>						
Kina en thee	75	132	75	896	779	652
Landscaouthoudbedrijf	239	307	230	2.869	2.411	2.752
Boschwezen	622	508	427	7.457	5.916	6.356
Banka-tin	1.618	6.062	4.282	19.416	22.404	23.486
Steenkolen	376	330	370	4.516	4.927	5.095
Totaal	2.930	7.339	5.384	35.154	36.437	38.341
<i>Bedrijven.</i>						
Havenwezen	935	566	739	11.218	10.810	11.314
Baggerdienst	154	134	219	1.850	1.973	1.994
Waterkracht en Electriciteit	243	241	272	2.913	2.904	2.846
Landsdrukkerij	83	182	295	1.001	824	1.005
Post-, Telegr.- en Tel.dienst.	1.763	2.053	2.277	21.153	20.579	21.820
Spoor- en Tramwegen	2.527	2.978	2.541	30.328	29.495	30.873
Totaal	5.705	6.154	6.343	68.463	66.585	69.852

Aanvoeren in tons van 1000 kg.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	5/11 April 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	5/11 April 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	11.019	290.715	280.475	—	4.361	3.707	295.076	284.182
Rogge	8.439	83.204	79.952	200	1.500	281	84.704	80.233
Boekweit	508	5.590	8.016	—	100	—	5.690	8.016
Mais	4.409	211.883	229.729	3.248	49.252	38.045	261.135	267.774
Gerst	6.310	88.512	115.004	200	5.935	12.075	94.447	127.079
Haver	845	19.687	40.409	—	20	1.460	19.707	41.869
Lijnzaad	2.204	46.835	37.161	3.793	78.766	175.530	125.601	212.691
Lijnkoek	200	24.325	6.041	—	175	—	24.500	6.041
Tarwemeel	1.259	7.779	5.306	113	1.484	1.986	9.263	7.292
Andere meelsoorten	1.045	9.925	10.059	35	723	1.022	10.648	11.081

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Table of bank discounts for various cities like Lissabon, Londen, Madrid, etc. with dates and values.

OPEN MARKT.

Table showing market rates for Amsterdam, Londen, Berlijn, etc. with columns for different dates in 1936, 1935, 1934, and 1914.

1) Koers van 10 April en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for various cities like Londen, Berlijn, Parijs, etc.

Table of exchange rates for Zwitserland, Weenen, Praag, Boekarest, Milaan, Madrid.

Table of exchange rates for Stockholm, Kopenhagen, Oslo, Helsingfors, Buenos-Aires, Montreal.

Noteering te Amsterdam. Not. te Rotterdam. Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of exchange rates in New York for London, Paris, Berlin, Amsterdam.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various locations like Alexandrië, Athene, Bangkok, etc.

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen, 27 Febr. 17.02. 2) Offic. not. 26 Mrt. 397/16; 30 Mrt. 399/8; 31 Mrt. 397/16; 2 Apr. 391/6; 6 Apr. 397/16; 7 Apr. 391/2. 3) Id. 11 Mrt. '35 4/4. 4) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export” noteering.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

Table showing silver and gold prices for London and New York at various dates.

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Table showing the financial status of the Netherlands government, including assets and liabilities.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table of the floating debt of the Netherlands-Indisch government.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table showing the main items of the Surinamese Bank in thousands of guilders.

